KLARA TSETKIN

LENINNJŅ BYKJL ÇER ÇYZJ ƏIELDERJNE AITQAN ƟSIETTERJ

QAZAQ MEMLEKETTJK SAIASI ƏDEBIET BASPASЬ
ALMA-ATA 1939

BARLЬQ ELDERDJN PROLETARLARЬ, BJRJGJꞐDER!

Bül kjtapcanь K. Tsetkin Germaniaƣa, Qalqaralq əielder kynjne arnaƣan ʙolatьn, ʙjraq ɵkmet ʙasьna facisterdjꞑ keluj ʙül kjtapcanьꞑ çarьqqa cьƣuьna ʙɵget çasadь. Bül eꞑʙek tolьƣьmen SSSR da ʙjrjncj ret 1934 çьlь tolьq çarialanьp otьr.

KLARA TSETKIN

LENINNJŊ BYKJL ÇER ÇYZJ ӘIELDERJNE AITQAN ӨSIETTERJ

EKJNCJ BASЬLUЬ

QAZAQ MEMLEKETTJK SAIASI ӘDEBIET BASPASЬ
ALMA-ATA — 1939

ÇЙMЬSCЬ ƏIELDERDJ AZAT ETU JSJN,—ƏIELDERDJꞐ ƟZDERJ ÇYRGJ-ZUGE TIJS

LENIN

Əielderdjꞑ ne tolьq azat etjljp, teꞑpravolь boluь, ne olardьꞑ basьm kөpcjljgjnjꞑ jlgerjde de taptьq ezucjljktjꞑ çəne tūrmьs teꞑsjzdjgjnjꞑ ekj çaqtap qьsьmьnda bola beruj,—mjne tarix məselenj osьlai qoidь. Asьlьnda məsele sotsialistjk qoƣam ornatuƣa ma nemese kapitalizmdj çer çyzjndegj ekonomikalьq çəne qoƣamdьq qatnastardьꞑ basьm sistemasь esebjnde mьzƣьmastьq etjp saqtauƣa ma degenge tjreldj. Dəl osь tjlek Leninnjꞑ əiel məselesjne kөzqarasьn belgjledj. Çer çyzjljk proletarlьq revolutsianьꞑ jlgerjdegj damuьmen çəne onьꞑ maqsattarьmen açьraƣьsьz, tьƣьz bailanьstь būl məsele qazjrgj kynde, ezjlgen, eksploatatsialanƣan əielderdjꞑ çəne olardьꞑ kapital ystemdjk etjp otьrƣan barlьq çerlerdegj ezjlgen, eksploatatsialanƣan bauьrlarьnьꞑ aldьna qoiьlьp otьr. Būl məsele bykjl adam balasьnьꞑ aldьna da qoiьlьp otьr.

Sivilizatsialь dep atalatьn elde əielderdjn tolьq azattьƣь çəne teꞑpravosь ycjn, Avgust Bebel өzjnjꞑ kyctj ynjn milliondaƣan adamƣa estjrtjp, kөtergennen bergj çerde, partianьꞑ cьnaiь bjr ūlь kөsemj, būqaranьꞑ kөsemj tek *Vladimir Ilic Lenin* ƣana būl talaptь sөz çyzjnde de, js çyzjnde de meiljnce batьl, meiljnce tabandь tyrde çyzege asьra bastadь. Barlьq zəbjrçapa cekkenderge, ezjlgenderge, qūl bolƣandarƣa meiljnce cьn ьqlastь tjlektes boluьmen bjrge, Markstьꞑ ƣьlьmьn tereꞑ ūƣьna bjlgendjgj, Lenindj əielderdjꞑ azattьƣь ycjn teꞑpravosь ycjn asa qairattь, batьl, naƣьz adal, eꞑ maꞑdai aldь kyresucj etjp cьƣardь.

Tarixtь—əsjrese qalqaralьq çūmьscь qozƣalьsьnьꞑ tarixьn—tereꞑ yirenu Lenindj osь sanaƣa çetkjzdj, osь talaptь çyzege asьrudьꞑ qaçettjljgjne çəne onьꞑ asa zor maꞑьzь bar ekendjgjne senjmjn kyceite tystj. Əielderdjꞑ tolьq azattьƣь men teꞑpravolь boluь, adam balasьnьꞑ tek bjr bөlegj əielder ycjn ƣana qaçettj çəne solar ycjn ƣana zor maꞑьzdь bolьp qoimaidь; būl

kapitaldьŋ qulь bolьp, eksploatatsialanuьndaqьlardьŋ barlьqьn, çьnьsьna qaramastan, azat etu ycjn qaçet. Bul mjndettj çyzege asьru, вykjl adam вalasьn qoqamdьq tjrcjljktjŋ ana qūrlьm çoqarь formalь çəne çoqarь mazmūndь əlde qaida вijk satьsьna, keterudjŋ cartь вolьp taвьladь. Bostandьqqa talpьnqan əielderdj çьnьs arasьndaqь kyrestjŋ etjrjk çolьna syireltjn, feministjk tendentsianь, Lenin meiljnce вatьl tyrde terjske сьqardь. Ol əielderge, olardь azattьqqa çetkjzetjn вjrden-вjr çoldь,—proletarlьq əleumettjk revolutsianьŋ aur, qiьn-qьstau çolьn kersettj.

Çeke mencjktjŋ сьqиьmen вailanьstь, əielder eŋ aldьmen erkekterdjŋ mencjgj вoldь; çeke mencjktjŋ damuьmen çəne qoqamnьŋ tapqa вeljnujmen вailanьstь əiel erkektjŋ ərj əielj, ərj çūmьscь kycj esevjndegj kynj вoldь, seltjp onьŋ ədepkj вostandьqь çoiьldь. Θndjrjs qūralьn çeke mencjkteu qalqannan keijn qana əiel qoqamnьŋ əвden erjktj çəne teŋpravolь mycesj вolьp emjr syrjp, eŋвek ete aladь. Bykjl qoqamdьq stroidь negjzjnen qaita qūratьn вūl ūlь ekj kezeŋnjŋ arasьnda ezara вailanьstь jckj təueldjljk вar. Θndjrjs qūralьnьŋ çeke mencjgjn, qoqamdьq mencjkke ainaldьratьn proletarlьq, əleumettjk revolutsianь çasau, kapitalizm qūl etjp, eksploatatsialap otьrqan proletarlardьŋ, eŋвekcjlerdjn, dene eŋвegj men oi eŋвegj qьzmetkerlerjnjŋ вasьm kepcjljgjnjŋ qana qolьnan kele alatьn çəne solardьŋ qolьnan keluge tijstj js. Mūndai sloilardьŋ teŋ çartьsь, tjptj keiвjr elderde çartьdan keвj, əielder. Sondьqtan da proletarlьq revolutsia əieldersjz çeŋjp сьqa almaidь çəne вūl revolutsianьŋ maqsatь—sotsializmdj, kommunizmdj çyzege asьru maqsatь—əielderdjŋ вelsene qatnasuь вolmaiьnca ornьna keljp, qamtamasьz etjluj mymkjn emes.

Sotsializm arqьlь вostandьqqa çetu erkekter ycjn qandai вolsa, вūl js sondai-aq əielderdjŋ ez qoldarьndaqь js. Eger əielderdjŋ qalьŋ вūqarasь ezjnjŋ taвь вjr revolutsiacьl çoldastarьmen вjrge qol ūstasьp, aldьndaqь qūrвandьqtardьŋ qandaiьnan вolsa da jrkjlmei, sanalь tyrde proletarlьq revolutsia ycjn kyreske ūmtьlmasa, əielder tolьq вostandьqqa çəne teŋpravoqa çete almaidь.

Leninnjŋ вūl printsipterj вolcevikterdjn вarlьq teoriasь men praktikasьn вelgjlep вerdj. Bolcevikter əuelgj kynnen вastapaq, çūmьs jstegen çerlerjnjŋ вərjnde, əsjrese endjrjstj kəsjp orьndarьnda, əielderdj sanalь, вelsendj kyc esevjnde revolutsialьq qozqalьsqa tartu jsjne, orasan zor maŋьz вerdj. Proletar əielder ycjn orьs tjljndegj вjrjncj kjtapcanь, kyres çolьnda Leninge çoldas вolqan çəne onьŋ idealarьn tereŋ tysjnjp otьrqan Krupskaia çoldastьŋ çazqandьqь ete daŋqtь js. Bolcevikter çəne Leninnjŋ ezj II Internatsionalda Germaniadaqь çəne ezge elderdegj solcьl çoldastarьmen вjrjgjp, əielderdjŋ salasi

teŋpravozьn proletariattьŋ eŋ maŋьzdь taptьq talaвь dep qaramaitьn, qaita onь ekjncj kezektegj məsele dep keljnge cegjndjruge tьrьsatьn køptegen jrj partialardьŋ opportunistjk praktikalarьna qarsь kyrestj. Bolcevikter qala meŋ derevnenjŋ eŋвekcj əielderjnjŋ qalьŋ вūqarasьn вurçuaziadan, taza kapitalistjk „demokratiadan“ aьrьр alu ycjn sol siaqtь opportunistjk øzge partialar men ŭiьmdar jcjndegj øzderjnjŋ revolutsiacьl emes, tjptj kontrrevolutsiacьldьqь mənjne вerjlgen, вurçuazialьq „demokratiamen“ tьqьz вailanьsqan mencevikterden, eserlerden çəne øzge „qalq dostarьnan“ qol yzdjru ycjn, вurçuazialьq Fevral revolutsiasь men proletarlьq qьzьl Øktəвr arasьndaqь uaqьttь kyctj çjgermen paidalandь. Bolcevikter, çoqcьlьqtьŋ accь azaвьn tartqan əielderdj patcanьŋ, Kornilov çəne onьŋ kompaniasь вastaqan acьq kontrrevolutsiasьnьŋ qarmaqьna jljktjrmeu ycjn sondai qaçьmaitьn qairatpen kyrestj. Çoqcьlьqpen, zəвjr-çapa cekken eŋвekcjler вūqarasьnьŋ jsj вolqan çer çyzjljk proletarlьq revolutsianь daiarlap onь çedeldetudj tarix mjndetjne artqan, вolcevikter, əielder arasьnda øzjnjŋ agitatsialьq çəne ŭiьmdastьru çūmьsьn ekj ese, tjptj on ese çjgermen kyceituge tijs вoldь.

* * *

Leninnjŋ вascьlьqьndaqь, вolcevikterdjŋ plandь çūmьsь eŋ əuelden вastap tamaca nətiçe вerdj. Pomeccikterge, kapitalisterge qarsь taвandь kyres ycjn, вeiвjtcjljk ycjn, nan ycjn, вostandьq pen teŋpravo ycjn вatьl kyreske вelвailap, „Barlьq økmet вiljgj sovetterge вerjlsjn“ degen ūran çazьlqan qьzьl tudьŋ təŋjregjne toptanqan əielderdjŋ sanь faвrikalarda, masterskoilarda, sauda çəne вank mekemelerjnde yzdjksjz, toqtausьz øse вerdj. Osь talaptardь qozqap, onьŋ orьndaluьn sovet økmetjnen ymjt etken, carua əielderdjŋ вūqarasь kynsaiьn ūlqaiьр, øndjrjstegj kəsjp ortalьqtarьndaqь çauьngerljk вatьldьqqa kenelgen əielderdjŋ qatarьna qosьla вastadь. Lenin sotsialistjk, kommunistjk qoqam qūrudьŋ qaçettj predposьilkasь—økmettj revolutsia arqьlь qolqa alьр, sovettjk stroidь ornatu ycjn kyreske signal вergen kezde, proletarlьq eŋвekcj əielder qai çerlerde вolsьn øz вauьrlarьmen tjze qosьр, aldьŋqь qatarda kyrestj. Qьzьl Øktəвrdjŋ çer çyzjljk—tarixi çeŋjsj de solardьŋ kyresjnjŋ nətiçesj вoldь.

Adaldьqqa adaldьq. Sovet økmetj jrj pomeccikterdj çəne øndjrjstj kəsjptegj, sauda, вank, transport jsterjndegj jrj kapitalisterdj ekspropriatsialap, qūl вolqan, eksploatatsialanqan əielderdj çəne erkekterdj вarlьqьn azat etu ycjn negjzgj predposьilkalardь çasadь. Tūrmьstь qorqap, çeŋjldetu çəne onь çaqsartu ycjn kerektj jrj øndjrjs qūraldarь men tūtьnu zattarь-

nьŋ вərjn sovet өkmetj çeke mencjkten, qoqam mencjgjne ainal dьrdь. Sovet өkmetj əielderdjŋ tolьq teŋpravolьlьqьn Sovet konstitutsiasьna çazьp, вūl zaŋ çansьz ərjp qana вolьp qalmauь ycjn kerektj caranьŋ вərjn jstedj. Əielder çoqarь, çauaptь postьlarqa otьrdь; ana men вalanь qorqau ycjn əielder вasqarqan ykmettjk airьqca mekemeler, taqь вasqalarь çəne taqь sondailar qūrьldь. Eldjŋ tūs-tūsьnan çinalqan san mьŋdaqan proletar delegat əielderdjŋ, carua çəne eŋвekcj əielderdjŋ siezj sovet өkmetjnjŋ çəne proletarlьq revolutsianьŋ azattьqqa qoldarь çetken əieldermen odaqьn nьqaittь. Вūl siez, onьŋ asa zor maŋьzьn, Lenin meiljnce вatьl atap kөrsetken siez-əielderge tolьq azattьq çəne teŋpravo əperu, tek kөrnektj əielderdjŋ qьzmetjne qana tolьq azattьq əperumen ecuaqьtta tьna almaidь degen,—вolcevikterdjŋ çanьmen çanь, qanьmen qanь вjte qainasqan, marksistjk printsiptj aiqьn kөrsetjp өttj. Proletar əielderdjŋ, carua əielderdjŋ çəne eŋвekcj əielderdjŋ qalьŋ вūqarasь ecqandai qūrвandьqtarqa jrkjlmesten, meiljnce sanalь, entuziazmmen, вostandьq çolьndaqь çoqarь өrlegen proletarlьq revolutsiaqa qьzmet etuge tijs.

Вul odaqta əielder çauьnger esevjnde aiвьndь sьnnan өttj. Вykjl çer çyzjnjŋ kontrrevolutsionerlerj revolutsiacьl ças Sovet memleketjn qūrtu-talaвьmen өzara вjrjktj. Olar kapitalizmge çer çyzjljk tarixi вjrjncj çeŋljs taptьruqa erljkpen ūmtьlqan aiвattь eŋвekcj вūqaraqa, өzjnjŋ ceksjz өcpendjljgj men өzjnjŋ quatьn вjldjrmekcj вoldь. Kapitalistjk derçavalar çarialaqan вlokada, вūl вūqaranь actьq, çalaŋactьqqa çəne zor kyizeljske ducar ettj. Proletarlьq revolutsia eljne interventter armiasь—fransuzdar, aqьlcьndar, nemjster, amerikalьqtar, çapondьqtar—tūs-tūsьnan caвuьl çasadь. Olar aqgvardeistjk armialardьŋ qaldьqtarьmen вjrjgjp, eldj qьrdь, вytjndei oвlьstardь çairatьp вos qaldьrdь; cernosotendьqtar, cexoslovakia legionerlerj alвastьca elge zərjn cactь; tyrlj-tystj kontrrevolutsionerler—eserler, menceviktcr, qalqcьl sotsialister t. sondailar—cet eldjk imperialistermen вjrjktj. Cet eldermen вjrge nemese olarsьz-aq zagovorlar men pokucenie ūiьmdastьra otьrьp, вūl mьrzalar azьq-tyljk tiegen poiьzdar men auru, çaraqattь adamdarь вar transporttarqa vzrьiv çasaudan da taiьnqan çoq; olardьŋ qalq respuвlikalarь dep atalatьn „demokratia“ çaqdaiьnda proletarlarqa, carualarqa qarsь çəne sovetke tjlektes dep cyвəqa alqan adamdardьŋ вarlьqьna qarsь вarьp tūrqan çygensjzdjk aqterrorь zərjn cactь.

Çaŋadan qana qūrьlqan Sovet memleketj tjrcjljktj qiьp, өljmge вasьn вailap kontrrevolutsianьŋ zərjn cacqan sūrapьl kycjne qarsь kyresjp, olardь çeŋjmpaz tyrde qiratьp saldь. Əielder daqdьda poimaqan osьndai kyreste, sol kezdjŋ өzjnde qūrьlqan Qьzьl armianьŋ geroilarьnan ecвjr qalьspai, zor sana-

lыlьq, erljk, çan qiarlьqtьŋ çəne revolutsiacыl quattыlьqtьŋ ønegesjn kørsettj. Olar interventsianьŋ çəne azamattьq soqьstьŋ barlьq maidandarьnda da postьda tŭrdь. Olar øzderjnjŋ artьqca baqalьlьqьn tek çaralanqan, auru adamdardь kytude sestra bolьp jsteumen qana, tek çabdьqtaudьŋ asa maŋьzdь jsjn ŭlьmdastьrucь bolьp qana kørsetjp qoimai, sonьmen qatar Qьzьl Armia jcjnde saiasi komissarlar qьzmetjn atqarumen çəne çaudьŋ çaŋbьrdai tytegen açaldь oqьnьŋ astьnda aiqasqan çauьngerler boluьmen kørsettj. Qalalar men derevnelerde milliondaqan əielder øzderj ylken kyizeljske ŭcьrap otьrsa da, Qьzьl Armianь ьŋ-сьŋsьz, eleusjz çøneltjp, olardь kytjp, kømekteskendjgj—çeŋjp сьqu ycjn orasan zor, cecucj çaqdai boldь. Çeŋjske entuziazmmen, qairatpen ŭmtьlqan ol əielder øz mŭqtaçdarьn tjptj oilamastan, qьzьl əskerlerge nandь, kijm-kecektj, aiaq kijmdj çəne qaru-çaraqtь molьraq çjbersek bolqanь dep erekce kyc çjgerdj ørcjttj. Əielderdjŋ çanьn salьp jstegen erljk qьzmetj bolmaiьnca, Sovet respublikasьnьŋ caruacыlьq çəne əkjmcjljk apparatьnьŋ çŭmьstarьn çønge saluqa mymkjn bolmaitьn edj. Əielder tolьq baqalь çauьngerler esebjnde baqalandь; kapitalistjk elderdegj imperialistjk soqьs tŭsьndaqьdai əielder aqac oq dep esepteimedj.

Sovet økmetjn kyrespen çeŋjp alu dəujrjnde bolsьn, Sovet memleketjnjŋ øzjn ømjr syrgjzu ycjn kyreste bolsьn, Leninnjŋ əielder qatnasqanda qana proletarlьq revolutsia çeŋjp сьqa aladь dep aitqanь tolьq сьndьqqa сьqtь.

Qьzьl Øktəbr tŭsьnda qabьndaqan çalьndь entuziazm atmosferasь çəne øzderjn çer çyzj proletariatьnьŋ revolutsiacыl avangardь ekendjgjn, nasattanьp molьndau çeŋucjlerdjŋ çoqarь satьlь qairatь men tvorcestvolьq quatьna stimul boldь. Mylde boluqa mymkjn emes degennjŋ bərj de osьlaica bolьp сьqtь: sovettjk stroidь çasap, onь jckj sьrtqь ulь çaudan qorqauqa zor kyc çŭmsaumen bjrge sotsializmdj qьlmi negjzdelgen teoriadan bykjl qoqamdьq stroidь belgjleitjn ekonomikalьq praktikaqa ainaldьruqa alqacqь cecucj adьmdar çasaldь.

Bykjl eskj əlemdj qiratqan bŭl maqsatqa bolcevikterdjŋ meiljnce aŋsarь audь; Leninnjŋ qŭrьctai printsipterj men onьŋ genilьq køregendjgjnen bascыlьq alqan bolcevikterdjŋ qьzmetj osь maqsattьŋ ainalasьna çŭmsaldь.

Revolutsia ne qŭrlьm kontrrevolutsianь çeŋgendjgjne qarai sotsialistjk qŭrьlьs, barqansaiьn qarьctap qŭlac çaidь; bŭl qŭrьlьs barqansaiьn plandь, orasan ŭlь, çeŋjmpaz qŭrьlьs bola berdj. Bŭl qŭrьlьsqa qatnasucыlardьŋ barlьqь—qiadan kørgjc arxitektorlar da, masterler de, çai çer qazucыlar da, kamencikter de—kynsaiьn, saqatsaiьn ylken qiьncыlьqtar men kedergjlerdj çeŋjp, tvorcestvolьq ørleuge сьndap, barlьq kycjn sarqa çŭmsauqa tura keldj. Giganttьq qŭrьlьs əlj aiaqtalqan çoq, ol qŭrьlьstь bekjn-

djretjn tapsьz qoqam əlj qūrьlqan çoq. Alaida, ol qūrьlьs sondai berjk negjzge enjp, qazjrdjn ezjnde ken erjstegendjgj sondai, əielderdj tolьq azat etjp, olarqa tenpravo berudegj Leninnjn esietjnjn qalai orьndalьp çatqandьqьn bykjl çer çyzj əielderj kezjmen kere aladь. Būl qūrьlьs bykjl çer çyzjnjn bntьmaqь çaqdaiьnda adam balasьnьn çeke basьnьn azattьqьn qamtamasьz etedj. Bjr-bjrjne qastьq çolьladь, ərkjm ezge adamqa „çaqьn“ boladь. Adamdь adamnьn eksploatatsialauь, qūl etuj bolmaqan çaqdaida, əiel tek yi caruasьnьn myddelerj ycjn qana emjr syre almaidь: ol tolьq baqalь qьzmetker boluqa tijs, ezj tenpravolь myce bolьp otьrqan çana stroidь çasaucь boluqa tijs.

Kapital biljgjndegj endjrjstj kəsjptj, agrarlь elderdjn milliondaqan enbekcj əielderdjn basьndaqь qaiqьlь kynmen salьstьrqanda aiьrma qandai! Ecqandai tiuqa da, bosanьstuqa da mymkjndjgj çoq, eljp bara çatqan kapitalizmnjn çer çyzjljk ekonomikalьq krizisjnjn çolbikesj bolqan aur azaptь çoqcьlьq, dəl əielderge erekce qattь, aiausьz soqqь berjp keledj, eitkenj olar, daqdьda, əleumettjk çaqьnan əlsjzjrek, qarsьlьq etuge erkekterden gerj camasь keljnkjremeidj, erkekterden gerj sanasь az, ūiьmcьldьqь az, pravosьzdьqь basьm. Taptьq ezudjn ekj çaqtan bergen tepkjsj çəne krizis çaqdailarьndaqь tūrmьstьq pravosьzdьqtьn aurtpalьqь dəl əielderge erekce kyctj tysjp, olardьn tek tjrcjljk xaljne qana emes, tjptj olardьn psixiasьna qanqūilь jz qaldьrьp otьr.

Kapitaldьn çūmьssьz çəne çoqqa tən enbek aqь alatьn kyndərj de, kapitalister tonap otьrqan kustar əielder de, carua əielder de — mjne osьlardьn bərj de ərj çūmьscь kycj esebjnde, ərj əiel esebjnde ekj ese qorqansьzdьqta. Əielderdjn qalьn būqarasьnьn adam aitqьsьz çoqcьlьq kergenjn prostitutsianьn (çez ekceljk) ete kep, qauьptь tyrde esuj tolьq sipattaidь, būl prostitutsianьn kelemjnjn tjptj camamen çazьlqan məljmetjn de resmi statistikalar bergjsj kelmeidj. Tjrkelgen professional prostitutkalarmen qatar baqьtsьzdьqqa ūcьraqan əielderdjn qalьn būqarasь, enbegj aiausьz eksploatatsialanudьn saldarьnan qamtamasьz etjlmei bjr tjljm nan ycjn keldenen tabьs tabu esebjnde laçsьzdan uaqьtca nemese typkjljktj prostitutsialьqqa ūrьnadь.

* *

SSSR daqь əielderdjn xalj olardьn qoqamdьq qьzmetke qatnasuьnьn yzdjksjz esujmen sipattaladь, mūnьn ezj olardьn dene kycjn, eçdan kycjn, olardьn qabjlettjljgj men talanttarьn damьtadь. SSSR dьn caruacьlьq tjrcjljgjne çəne qoqamdьq tjrcjljgjnjn ezge taraularьna qatnasьp çyrgen əielderdjn sanь yzdjksjz esude. Patcalьq Reseidjn bykjl endjrjstj kəsjbjnde 1913 çьlь 635 900 çūmьscь əiel bolsa, 1933 çьlь būl əielderdjn

sanь 1 720 700 воlьр өstj. 1913 çьь Reseidjŋ вykjl çūmьsсь taвьnьŋ 24% əielder вolsa, 1932 çьь вūl 33 protsentke çettj. Çūmьs kynjnjŋ mezgjlj 7 saqat воlьр, çūmьs çetjljgj 6 kynge tystj. Sotsializm əielderdj eldjŋ caruacьlьq tjrcjljgjne tartqanda erkekterdjŋ konkurentj eseвjnde, olardьŋ çalpь eŋвek aqь dəreçesjn tөmendetuge ьqpal etu ycjn tartьp otьrqan çoq. Əielder sanalь çəne вelsendj tyrde qatnaspaiьnca sotsializm qūruqa воlmaidь. Əieldjŋ вostandьqь men teŋpravolьlьqь, onь teŋвaqalь qatarqa qosudьŋ өzj, onьŋ jcjndegj jlgerjde qamaльр çatqan qaвjletterj men kycjnjŋ tvorcestvoльq damuьn çeŋjlmestjk qairatpen jlgerj вastьradь. Teŋвaqalь çūmьscь əiel, qьzmetcj əiel өndjrjstj kəsjpte de, qoqamdьq tjrcjljktjŋ вarlьq taraularьnda jstegen eŋвegjne өzjnjŋ çoldasь—erkekpen—вjrdei eŋвek aqь aladь.

Sol tərjzdj, çьlьna ekj çetjljk demalьs aluqa pravosь вar. Aur dene eŋвegjn kerek qьlatьn өndjrjs taraularьnda, əsjrese densaulьqqa zian keltjretjn өndjrjsterde demalьs вjr aiqa, tjptj altь çetjge de sozьladь. Өndjrjs ornь demalьs uaqьtьnьŋ eŋвek aqьsьn tolьq вeredj, onьŋ ystjne, çyz mьŋdaqan çūmьscь əielder men çūmьscьlar demalьs uaqьttarьnda, olardьŋ jlgergj kyctj lelerj вailardan ykmet tartьp alqan villalarda, çaqsь yilerde ornatqan demalьs yilerjnde tegjn demalьsвen paidalanadь. Ər qilь amвulatorialardьn, dispanserlerdjŋ, tyngj sanatorialardьŋ, demalьs yilerjnjŋ, auruqanalardьŋ taqь sondai mekemelerdjŋ sanь yzdjksjz өsude, aurqan nemese auruqa taialqan çūmьscь əiel osь mekemelerde dərjgerlerdjŋ tegjn kөmegj men keŋesjn alьр otьradь. Ana men вalanь qorqauqa вaqьttalqan arnaulь zaŋ вar. Bolacaq вalanьŋ anasь вosanqanqa deijn çəne вosanqannan keijn demalьs alьр, onьŋ eŋвek aqьsь tolьq saqtalatьndьqь qamsьz etjledj. Өndjrjs orьndarьnda çasalqan вalalar iaslij çəne вalanь ūiqtatatьn tamaqtandьratьn komnatalar, sol tərjzdj tolьр çatqan mekemeler вalanьŋ naqьz вaldьr kezjnde de kytjp вaqьluьn anaqa çeŋjldetedj. Ərtyrlj əleumettjk-tūrmьstьq mekemeler əielderdjŋ eŋвek aqьsьnan aqca ūstap qalu eseвjnde emes, өndjrjs orьndarьnьŋ eseвjnen qarçьlanadь.

Qьlmi instituttar men qьlmi adamdar əielderge eŋвek etu cartьnьŋ qandaiь өte qolailь ekendjgjn zertteidj; olar çūmьs jsteu zaŋьn osьqan sai etjp çasau ycjn tyrlj professiadaqь əielderdjŋ eŋвek өnjmdjljgjn zertteidj.

* * *

Proletarlьq diktaturanьŋ çəne sotsialistjk qūrьlьstьŋ ykmetj əielderdj өndjrjstj kəsjpte mamandьqь çoq nemese вjljmj az çūmьs kycj eseвjnde çūmьs jstetudj, olardь qьzqьlьqsьz, eŋвek

aqьsь nacar çūmьsta ūstap otьrudь tjlemeidj çəne tjlei almaidь Bül ykmet əielderdjŋ esujn talap etedj çəne onьŋ ez mamandьqьn eŋ çauaptь professiaqa deijn çetkjze arttьruьna kөmek etedj. Sotsialistjk caruacьlьq ycjn tek ondaqь jsteitjn əielderdjŋ sanь qana emes, sonьmen qatar olardьŋ çūmьsьnьŋ sapasь men sipatь da cecucj nərse. Çūmьscь əiel men qьzmetcj əieldjŋ çai fabrikalьq mektepten bastap, universitetke deijn, professialьq bjljmdj bolsьn, çalpь bjljmdj bolsьn tegjn aluьna barlьq mymkjndjktjŋ çolь acьq. Oqucьnьŋ oqьqanь ycjn ecqandai aqь alьnbaitьndьqь bьlai tūrsьn, tjptj oqucь oquьmen qatar stipendia aladь. Tyrlj mektepterde, çoqarь dəreçelj oqu orьndarda taqь sondailarda əielderge ədeij belgjlj orьn bөljngen. Oqucь əielder protsentjnjŋ yzdjksjz esuj endjrjstegj əielderdjŋ bjljmge taьnbai ūmtьlqandьqьn dəleldeidj. Azqana uaqьttьŋ jcjnde, 1928 çьldan 1932 çьlqa deijn, rabfaktarda oqitьn əielderdjŋ protsentj—16,6 dan 30 qa deijn estj, texnikumdarda—37,6 dan 40 protsentke deijn, çoqarь dəreçelj texnikalьq oqu orьndarьnda — 13 ten 17,9 protsentke deijn estj. Əielderdjŋ prorab, master, texnik çəne inçener rөljnde qьzmet jsteuj sovettjŋ endjrjs, kəsjp orьndarьndaqь kyndeljktj, daqdьlь js bolьp aldь. Barlьq çoqarь dəreçelj oqu orьndarьndaqь oqucь əielderdjŋ sanь kөp ekendjgjn aita ketu kerek. Məselen, meditsina fakultetterjndegj oqucьlardьŋ jcjnde əielder 1928 çьlь 52% bolsa, 1932 çьlь 68,3% boldь. 1932 çьlь pedagogika fakultetterjnde oqitьn barlьq oqucьnьŋ teŋ çartьsь əielder boldь. Eger barlьq vuzdardь tygel alsaq, barlьq oqucьlardьŋ 28,9 protsentj əielder boldь. Əielderdjŋ mektepter men universitetterge orasan kөp aqьluь qьzьl Өktəbrdjŋ tabьsь ekenjn kөrsetedj; konkurentsiadan qorqu çəne erkekterdjŋ privilegialь dəreçesj, temengj çьnьs dep atalqan əielderdjŋ tyrlj professiaqa enujne endjgj çerde bөgeu bola almaidь.

Sovettjŋ endjrjs kəsjbjnde jstep çyrgen əielder tek temjr men bolattь çasap qana qoimaidь, olar çūmьstas çoldastarьmen bjrge ezderjnjŋ emjrj men eŋbegjnjŋ çaqdaiьn çasaidь. Ol—endjrjs orьndarьndaqь zavkomnьŋ, mestkomnьŋ çəne ezge qoqamdьq ūiьmdardьŋ tolьq pravolь mycesj; ol — ez profsoiuzьnьŋ tolьq pravolь mycesj. Bjr ortalьqqa baqьnqan profsoiuzdar, ərine, ez myceleriŋjŋ myddelerjn sextьq kөlemjnde qana emes, professialьq myddelerjn tolьq qorqaidь. Bül profsoiuzdar sonьmen bjrge proletariattьŋ qalq caruacьlьqьndaqь taptьq ortaq myddelerjnjŋ ekjlderj bolьp tabьladь çəne sovet memleketjnjŋ ezge organdarьmen bjrlesjp ekonomikaqa çəne eŋbek çaqdaiьna tereŋ ьqpal etedj. Profsoiuzdarqa endjrjstj kəsjp çūmьscьlarь qana ūiьmdasьp qoiqan çoq,—profsoiuzdarqa barlьq professialardьŋ ekjlderj: oqьtucьlar, dərjgerler, iurister, oi eŋbegjnjŋ barlьq qьzmetkerlerj ūiьmdasqan. 1928 çьlь Sovetter

Soiuzьnьŋ barlьq profsoiuzdarьndaqь əielderdjŋ ylesj cirekten astam—26,7%, nemese 2 935 700 adam bolqan edj. 1932 çьlь profsoiuzqa ñlьmdasqan əielderdjŋ sanь 4 899 300 adamqa çettj, nemese 29,7% østj. Osь sifrlardьŋ bərj, eger əsjrese əielderdjŋ, eŋbektjŋ barlьq taraularьnda jstep otьrqan orasan køp çūmьstarьna zer salatьn bolsaq, ñlьmdasqan əielderdjŋ protsentj əlde bolsa çetkjljksjz ekendjgjn kørsetedj. Mūnda propaganda jsjn əlde bolsa çjgerlj tyŋde ørjstetu kerek. Delegat əielder qozqalьsь da, keremet myltjksjz øskendjktj kørsetedj. 1932 çьlь delegat bolьp sailanqan əielderdjŋ sanь, 1923 çьlqь 95 mьŋmen salьstьrqanda, 2 200 mьŋqa çettj. Būl delegattardьŋ soŋьnda milliondaqan əielder—sotsialistjk tyrlj sloilardьŋ, mñnьŋ jcjnde yi caruacьlьqьndaqь əielderdjŋ de økjlderj bar. Delegat əielderdjŋ çinalьstarь əielderdjŋ qalьŋ būqarasьn qoqam tjrcjljgjne ñmtьldьrudьŋ, olardь „saiasattandьrudьŋ“, olardь çaŋa stroimen çəne onьŋ mekemelerjmen tьqьz bailanьstьrudьŋ tamaca qñralь ekendjgjn təçribe kørsettj. Būl çinalьstar əielderdj qoqamdьq qьzmetke daiarlaudьŋ tamaca mektebj bolьp tabьladь. Eldjŋ qoqamdьq çəne caruacьlьq tjrcjljgjnjŋ tyrlj taraularьndaqь bascь əielder ekjnjŋ bjrjnde osь delegat əielderdjŋ arasьnan cьqьp keledj.

Sovetter Eljnjŋ derevnelerjnde milliondaqan kustar əielder çñmьs jsteidj. Olar eŋbek etudjŋ alqacqь formalarьn qoldanьp, əlde bolsa jcjnara øndjrjstjŋ çabaiь qñraldarьn paidalana otьrьp, çjp ijredj, toqidь, keste tjgedj, suret saladь. Olardьŋ ceber qolьmen jstelgen tvorcestvolьq fantazialarьnьŋ keibjr cьqarmalarь, toqu ønerjndegj çoqarь dəreçelj iskusstvonьŋ naqьz ylgjsj boladь. Øte sūlu ədemj kjlemder, perdeler, cjlter, carua kostiumderj taqь basqalarь kørkemdjk çaqьnan øte baqalь øner bolьp tabьladь.

Sovet ykmetj milliondaqan kustarlardьŋ tūrmьsь men çūmьstarьna tijsjnce køŋjl bølude. Sovet ykmetj olardьŋ tūrmьsь men eŋbegjnjŋ çaqdaiьn negjzjnen çaqsartu ycjn, olardьŋ tjrcjljgj men tūrmьsьn saiasi çəne əleumettjk çaŋa stroimen bailanьstьrьp, olardь sotsialistjk qūrьlьstьŋ ūlь qarqьnьna qatьstьru ycjn barlьq kycjn çūmsap otьr. Sovet økmetj tarixi bolqan çaqdaillardь eskere otьrьp, kustarlardь artelderge bjrjktjrjp, būl ūlьmdardь barьnca qoldauqa tьrьsuda. Ykmet kustarlardь kemeljne çetkjzjlgen qūral-saimandar çəne macinalarmen çabdьqtap, olarqa bascьlar men bascь əielder, nūsqaucьlar men nūsqaucь əielder, jrj xudoçnikter, çjberjp otьradь. Derevnenjŋ kustar øndjrjsj texnika-ekonomikalьq çønjnen meceu bolqandьqtan, būl meceuljkke, artta qalucьlьqqa cek qoiьluqa tijs, būl øndjrjstj əlde qaida bijk satьqa køteru kerek. Kørkemdjk çaqьnan çoqarь dəreçede baqalanatьn çerdegj, būl øndjrjs kəsjbjne sovet ykmetj køŋjl bøljp, onь kørkeite beruge tьrьsьp otьr. Kustar øndjrjs

kəsjвj вasьm audandarqa, kustarlardьŋ tűrmьs çəne mədeni dəreçesjn kəteruge çərdemdesetjn mekemeler qūruqa arnaulь qarçьlar çjвerjljp otьr. Kustar əlelder ykmettjŋ вergen qarçьlarьnьŋ вərjn: leksialarqa, kurstarqa, вalalar вaqcasьna, вalalar alaŋьna taqь вasqalarьna paidalanьp otьr. Proletarlьq revolutsia olarqa вostandьq pen teŋpravo əperdj çəne naq sondai olardьŋ əsjp, ərkendeujne mymkjndjk вerjp otьr.

* * *

Bjzdjŋ kommunizmdj çyzege asьruqa qūlcьna ūmtьluьmьz, qьzьl Əktəвr carua eljndc proletariat diktaturasьn ornatqandьqьna kəz çūmdьrmauqa tijs dep Lenin san ret atap aitqan вolatьn. Eŋвekcj вūqara 1917 çьl əzjnjŋ ūlь azattьq kyresjn çeŋjmpazdьqpen aiaqtaqan kezde, revolutsia çalьnь capcьqan вaitaq eljmjzde aul caruacьlьqьnьŋ negjzgj formasь, eŋ ūsaq caruadan вastap, kulak caruasьna deijn tyrlj tūlqalь carualar вolьp keldj. Soqьsqa çəne pomeccikterge əcpendjljk вarlьq carualardь kyreske çūmьldьrdь, onьŋ ystjne, kulaktardьŋ proletarlьq revolutsiaqa əte dūcpandьq kəzqarasь sol kezdjŋ əzjnde-aq məljm edj. Kommunizmnjŋ çeŋjstj saltanat qūruь ycjn əndjrjstj kəsjpte, sauda da, transportta çəne вank jsjnde komandalьq çoqarь orьn alu çetkjljksjz, tek вjrqana əndjrjstj kəsjptj sotsialistjk ıuxta qaita qūrudьŋ əzj çetkjljksjz. Sotsializmnjŋ typkjljktj çeŋuj ycjn kollektivtendjru negjzjnde, qazjrgj zamanqь qьlьm men texnikanьŋ вarlьq taвьstarьn paidalanatьn, əndjrjstjŋ anaqūrlьm çaŋa, anaqūrlьm çetjlgen вarlьq qūraldarьn paidalanatьn jrj əndjrjs negjzjnde aul caruacьlьqьn əlj sotsialistjk çolmen rekonstruksialau jsjn çyrgjzu kerek. Al aul caruacьlьqьn sotsializatsialau carualardьŋ çeke caruacьlьqьnьŋ jlgerjde əmjr syrujmen sьspaidь.

Būl caruacьlьqtardь вjrjktjru — вykjl sovettjk ekonomikanьŋ məselesj qana вolьp qoimai, ol kedei carualar men orta carualardь camadan tьs вcinetpen eŋвektjŋ azaвьnan qūtqaru ycjn əte kerektj predposьlka вolьp taвьladь, ol caruacьlьqtardь вjrjktjru qalqtьŋ osь qalьŋ вūqarasьn tūrmьs pen mədeniettjŋ anaqurlьm вijk satьsьna kəterudjŋ cartь вolьp taвьladь. Tūrmьs pen eŋвektjŋ carttarьn negjzjnen əzgertu kedeilerdjŋ çəne orta carualardьŋ вykjl çekeceljk-egoistjk psixologiasьn—onьŋ kəp qasьrlar вoiьndaqь ekonomikalьq çəne əleumettjk ukladьmen tamьrь aiqasьp çatqan psixologianь radikaldь tyrde əzgertuge əkeljp soquqa tijs. San milliondaqan eŋвekcj carualar əzjnjŋ tar kələmdj, egoistjk myddelerjnen вezuge tijs. Olardьŋ sana-sezjmj men mjnez-qūlqь çūrtcьlьq ruxьna, ьntьmaq ruxьna, ornatьlьp çatqan sotsialistjk qūrьlьstьŋ myddelerjne вəlenuge tijs. Sotsialistjk çaqьnan eseijp çetjlgen qalalar men əndjrjstj kəsjptj ortalьqtardьŋ proletarlarь men eŋвekcj carualardьŋ odaqtasuь, вauьrlasuь

bülar ycjn çalqana, tijmdj odaqtasu bolьp qana qoimauqa tijs. Olar ezderjnjŋ barlьq çaratьlьsьn negjzjnen ezgertuge tijs, olardьŋ barlьq qьzmetj sotsialistjk mazmünqa belenuge tijs. Münьŋ barlьqь da bürьn bolьp kermegen, erjsj keŋ çəne tamьrь tereŋ ekonomikalьq çəne mədeni revolutsianь kerek qьladь. Bül revolutsianь çyzege asьru, orasan zor mjndet bolьp tabьladь, mündai mjndettj bjrde-bjr qalq, bjrde-bjr basсьlьq etucj partia kezdestjrgen emes. Bül tərjzdj mjndettj adam balasьnьŋ tarixь əlj kezdestjrgen emes, onьŋ aldьnda taudai-taudai sьrtqь çəne jckj qiьncьlьqtar men kedergjler tür. Bjraq BK(b)P nьŋ basсьlarь aul caruacьlьqьn sotsialistjk çolqa salu çenjnde, barlьq kyc-çjgerjn salьp, taisalmai çümьs jstep çatьr, bül çümьs qai çaqьnan alsaqta oidaqьdai bolьp çyrgjzjljp çatьr.

Aul caruacьlьqьn sotsialistjk çolqa salu jsj tasqьndap oidaqьdai çyzege asьrьlьp çatьr. Bürьn çan baspaqan çapan tyz sьŋsьqan kek orailь calqьnqa — texnikanьŋ soŋqь çaŋalьqtarьmen qüraldanqan gigant sovxozdarqa ainalьp otьr. „Qьzьl kommunalar" qürьlьp, bülardьŋ kei bjreulerj gyldengen tamaca tabьstarqa çetude: kedei çəne orta carualardь kollektivtendjru çəne osьnьŋ negjzjnde kulaktardь tap retjnde çoiu kollektivtendjrjlgen aul caruacьlьqь ystem formaqa ainalьp, qarьctap alqa basьp otьr. Aul caruacьlьqьnda da əielderdjŋ tolьq bostandьq alьp teŋpravolь boluь ycjn kerektj ekonomikalьq negjz keŋeijp, nьqaiьp keledj. Milliondaqan kolxozcь əielder men çyz mьŋdaqan çümьscь əielder kolxozdarda, sovxozdarda çümьs jstep otьr. Bjraqta qazjr bül əielder dvorən-pomeccikter men kulaktardьŋ çanьctalqan kyŋderj emes. Olai emes. Bül—çümьs jstei otьrьp, barqansaiьn anaqürlьm bijk sətьqa yzdjksjz erlep bara çatqan azat çəne teŋpravolь eŋbekcj əielder. Ças qьzdar traktordь, aul caruacьlьqьnьŋ kyrdelj macinalarьn ete çaqsь basqarьp otьr. Aul caruacьlьqьndaqь çümьscь əielderde endjrjstj kəsjptegj ezderjnjŋ apa-sjŋljlerj siaqtь eŋbek qorqau zaŋьmen paidalanuda, münda, ərine, aul caruacьlьqьnьŋ spetsifikalьq çaqdailarь eskerjljp otьradь. Sovxozdardaqь çümьscь əielder ezjnjŋ aqьl-oi, mədeni dəreçesjn keteruge ümtьluda. Olardьŋ sotsializm ornatu jsjndegj esjp kele çatqan relj, entuziazmj olardьŋ ekpjndj brigadalarqa çappai qatnasuьnan erekce kezge tysjp otьr. Əielder kebjnese „qьzьl kommunalardьŋ" initsiatorь çəne üiьmdastьrucьsь bolьp, bülardь oidaqьdai erjstetu ycjn çjger salьp kyresjp otьr. Olar ezderjn kommunistka, revolutsionerkamьz dep, bykjl çeke türmьstь, qoqamdьq türmьstь qaita çasau ezderjnjŋ ylesjne tigen çümьs dep nasattanьp moiьndaidь.

Derevnenjŋ beinesjn qaita ezgertejn çaŋa türmьsqa sansьz milliondaqan kedei çəne orta carua əielderdjŋ soŋcalьqtь sanalь tyrde qatnasuьnьŋ kelemj qandai? Olar bykjl caruacьlьqtь, qoqamdь, münьŋ jcjnde aul caruacьlьqьn da sotsialistjk

çolmen rekonstruksialamaıьnca əzderjnjŋ tolьq azattьqqa çete almaıtьnьn bjleme? Osьndai tamaca, entelegen maqsat, olardьŋ çjgerjn, entuziazmjn çəne qairatьn carualardь kollektivtendjru ycjn kyreske çəne osьnьŋ negjzjnde eskjrgen kəz qarastardь, ədetterdj, qūlьqtardь, salttardь çəne tūrmьs ukladьn negjzjnen qaita çasau ycjn kyreske üctastьra ma? Būl sūraularqa berjletjn çauaptardьŋ asa zor maŋьzь bar ekendjgj əzjnen-əzj aian.

Proletariat diktaturasьnьŋ, sotsialistjk qūrьlьs eljnjŋ bjtjspeitjn çaularьnьŋ „tjlegj — oilarьnьŋ atasь" olar: kollektivizatsiaqa qarsь piqьldaqь-mьs deitjn carualardьŋ „qasarqan maŋdaiьna" bolcevikter soqtьqadь-mьs dep dəmelenedj. Olar pəlen okrugte carualar, anglianьŋ macina būzucьlarьna ūsap, traktordь qiratьptь-mьs degen əzderj oilarьnan cьqarqan sandьraq qaвardь taratadь. Barlьq elderdegj bül mьrzalar — eŋ aldьmen reformistjk kəsemsьmaqtar — kəptegen derevneler men audandarda carua əielder belsendj rəl atqaratьndьqьn, būl əielder aul caruacьlьqьn kollektivtendjru ycjn, çaŋa revolutsiacьl dynie tanucьlьqtь çasau ycjn, tūrmьstьŋ çaŋa formalarьn çasau ycjn asa zor batьldьqpen, çjgermen, entuziazmmen kyresjp çatqandьqьn kəre tūra yndemeidj. Kəptegen derevnelerde carua əielder tjptj „oqiqanь basьp əttj", olar kooperativtjk retpen əzderjnjŋ kycjmen kollektivtjk mekemeler: jasli, balalar baqcasьn, kəpcjljk asqanalarь men kjr çuatьn orьndar çasap aldь. Əielder əzderjn kollektivtegj azat etetjn çūmьstьŋ qimьlьn erekce realdь tyrde sezjp-bjljp otьr: balalarьnьŋ qamьn oilaumen çyretjn məŋgj beinetten, yi caruasь çənjndegj ərqilь „əiel" çūmьsьna bailanьstь ücь-qiьrsьz çūmьstan qazjrgj kezde azat bolqan əielderdjŋ egjs dalalarьnda, pjcen çūmьsьndaqь, ogorodtar men baqcalardaqь, astьq saraiIarь men atqoralardaqь eŋbegj ərj çenjl, ərj çemjstjrek bolьp otьr.

Proletarlьq revolutsianьŋ atmosferasь derevnege enjp baradь çəne bul atmosferanьŋ kycj daubl tərjzdj, kəterjlgen tolqьndь jlgerj aidap otьradь. Əsjrese qalanьŋ əndjrjstj kəsjp proletariatь men tьqьz bailanьstь boluьnьŋ arqasьnda carualar, əndjrjstj kəsjptjŋ qaulap əsjp, qarьctap jlgerj basuьnьŋ kyctj ьqpalьnda çəne proletariattьŋ bykjl ruxani, materialdьq tūrmьsьnьŋ revolutsiacьl ьqpalьnda bolьp otьr.

Sovet stroiь qalьŋ eŋbekcjler būqarasьnьŋ qolьna çaŋa ekonomikalьq, əleumettjk tūrmьstьŋ çaqdailarьn çasauь ycjn salasi biljk berjp otьr. Sovet stroiь derevnelerde bjljmnjŋ əserjn kyceitjp otьr, būl bjljmdj sovet organdarь, kompartia, profsoiuzdar taqь basqalarь ūiьmdastьrьp bergen çalpь çəne professialьq bjljm beretjn tolьp çatqan mekemeler qanaqattandьrьp otьr. Əzjnjŋ sauatsьzdьqьn çoiqan əielder 1924/25 çьlь 508 900 den 1931/32 çьlь 7 929 200 ge çetjp otьr. Soŋqь yc

çьldьn jcjnde 15 million camasь əiel sauattandь, būlardьn vasьm kəpcjljgj carua əielder. Cacьna aq kjrgen cəkjrt əielder səzderdj keremet qlьstьrьp oqьp, çazudь yirenjp otьr; carua əielder aul caruacьlьqь məselesj çənjndegj leksialar men balandamalardь ьnta qoiьp tьndap, kurstarqa, kərmelerge, muzeilerge qatnasьp çyr. Kolxozdardь ərkendetude çan-tənjmen çūmьs jstep çyrgen qьlьmi çənjnen daiьndalqan agronom əielderdjn de sanь əsude. 1932 çьldьn əzjnde-aq, aul caruacьlьq vuzdarьndaqь barlьq oqucьlardьn 29%|₀ əielder boldь. Kəptegen studentkalar vuzqa tura sьr sauьp çyrgen çūmьsьnan keldj. Çalьqvai tysjndjru, „js çyzjndjk propaganda" arqьlь kedei çəne orta carua əielderdjn vykjl psixiasьn sotsialistjk-alturlstjk vaqьtta qaita əzgertu ycjn varlьq çaqьnan da predposьilkalar çasalьp çatьr. Bastalьp otьrqan tənkerjs milliondaqan əielderdj, olardьn qavjletjn qūrsaqan çəne olardьn ruxani kycjnjn əsujne mymkjndjk vermegen, ezjlucjljk xalden azat etjp otьr. Olar yzdjksjz əsjp, sotsialistjk qūrьlьstьn belsendj qatnasucьsьna ainalьp otьr. Ol əielderdjn „carualar eljndegj" qairatь men qьzmetj — Leninnjn proletarlьq revolutsianьn əielderdjn azattьq qozqalьsьmen odaqь sotsializmnjn çenujn qamtamasьz etedj degen ideiasьn çyzege asьruda cecucj rəl atqaruь kerek.

* * *

Jrj əndjrjs qūraldarьnьn çekə mencjgjn vjlmeitjn, caruacьlьq pen qoqamda tvorcestvolьq ənjmdj envekpen ainalьsatьn, tenpravolь çəne tenvaqalь əielderdjn qьzmetj əielderdj erkekterdjn mengeruj men ystemdjgjnen azat etudjn en kerektj, en verjk negjzj volьp tavьladь. Əielderdjn būl qьzmetj əieldjn əz vasьn çəne əz tūrmьsьn vileu pravosьn, zandardьn qandai mūqiattalьp çazьlqan statialarьnan gərj anaqūrlьm çetkjljktj tyrde qamtamasьz etedj. Revolutsialьq ekonomika negjzjnde erj men əieljnjn arasьnda, erkek pen əiel çьnьsь arasьnda, tjptj ata-analarь men valalarьnьn arasьnda, ūlь, kjcj çetkjncekterdjn arasьnda çana, revolutsiacьl qarьm-qatnastar çasalьp otьr. Caruacьlьq çəne qoqamdьq qarьm-qatnastar men kəzqarastardьn evolutsiasь burçuazialьq elderdjn varlьqьnda da çeke mencjkke çəne patriarxatqa negjzdelgen neke men semianьn kərjne jrujne əkep soqadь, munьn əte-məte airьqca sipatь erkekter men əielderdjn ekj vəlek morəlj: erkekterdjn nekelengence çəne nekelengennjn əzjnde çьnьstьq tūrmьsьnьn tolьq vostandьqь, tjptj azqьndьq jsteujne vostancьlьq verse, əielderdjn çьnьstьq tūrmьs sferasьna qatan cek qoiьlucьlьq volьp otьradь. Burçuazianьn „tərtjptj" nekesjnjn dausьz vyljnuj çirkenjctj qūvьlьstarqa kezdesjp otьradь. Kapitalistjk elderdjn kəpcjljgjnjn

zaꞑdarь, saıьp kelgende, əste morəl çəne əzge əleumettjk qūndь nərselerdjꞑ mencjgjn qorqau myddelerjn emes, çeke mencjktj qorqau myddelerjn вascьlьqqa ala otьrьp, burçuazıalьq neke men semianь saqtauqa вarlьq caralardь qoldanadь. Būl kapitalistjk elderdjn zaꞑь əıelderdjꞑ tolьq teꞑpravolьlьqьn yzjldjkesjldj terjske cьqarьp, tolьq pravosьz, tjptj myldem pravosьz sanap, əieldj tjptj çasqa tolmaqan вalaqa usatьp erkek'jꞑ qaramaqьna вaqьndьradь. Kapitalistjk elderdjꞑ вjrsьpьrasьnda nekelenudj çəne aırьlьsudь oꞑaılatatьn reforma çyrgen çoq, sondьqtan erlj-zaıьptь adamdar aırьlьsu ycjn sondaılьq tolьp çatqan çeksūrьndьq formaldьqqa ucьrauqa tijs boladь, olar əzderjne çij-çij kezdesetjn kedergjlerdj çeꞑuge camalarь kelmeidj.

SSSR daqь semialьq çəne nekelenu pravosь əleumettjk çaqdaılardьꞑ negjzjnen əzgerujmen, adamdardьꞑ qaita əzgerujmen əвden sai keledj. Semialьq çəne nekelenu pravosь da, osь soꞑqь aıtьlqandar siaqtь, qarьctap damudьꞑ negjzjnde вolьp otьr. Būl pravo əlj typkjljktj formasьna çetpegenmen de, degenmen qazjrdjꞑ əzjnde-aq pravonьꞑ dominıolь çalpь sipattь вelgjlerj aıqьn kərjnjp otьr. Erkek qandai pravomen paidalansa, nekelj çəne nekesjz əiel sondai pravomen paidalanьp otьr. Erkekter men əielder ycjn ekj вəlek çьnьstьq morəl çoq. Nekelenu çəne aırьlьsu adamnьꞑ əz вasьnьꞑ, çeke вasьnьꞑ jsj вolьp esepteledj, mūnьꞑ ecqandai zaꞑdьq çəne вiurokrattьq formaldьqtarmen вaılanьsь çoq. Əkmet orьndarь nekelenucjler men aırьlьsucьlardь tjrkep otьradь, вjraq əste ecqandai qьsьm çasamaidь. Sovet zaꞑь ana-əielge çana onьꞑ вalasьna aliment aluqa keꞑ pravolar вeredj. Bala əz əkesjnen aliment aluqa tijs. Sovet memleketjnjꞑ semialьq çəne neke pravosь dynie çyzjndegj naqьz maꞑdaı aldь pravo вolьp sanaladь; вūl pravo əielge əzjn qūrsaqan çьnьstьq kyꞑdjgjnjꞑ вūqauьn вьt-сьt etjp вūzuьna mymkjndjk вeredj.

Sotsialistjk qūrьlьs memleketj əzjnjꞑ ekonomikasь men qoqamdьq stroıьnda əielderdjꞑ tolьq вostandьqь men teꞑpravolьlьqьna mьzqьmaitьn negjz qalaumen qana qoımaidь. Būl memleket, Konstitutsia вoıьnca da, çūmьsьs pravosь вoıьnca da, semialьq pravo вoıьnca da çəne Sovetter Soiuzьnьꞑ taqь вasqa zaꞑdarь вoıьnca da вjr adamqa ekjncj adamnьꞑ eçelgj ystemdjgjn çoiumen qana tьnьp qoimaidь. Sovet memleketj əzjnjꞑ сьn mənjne qarai, əzjnjꞑ maqsattarьna qarai, əielderdjꞑ azattьqь men teꞑpravolьlьqь jlgerjlep anaqūrlьm konkretti, realdь, kəzge kərnektj вoluь ycjn umtьladь, əlde de jlgerj ūmtьluqa tijs. Sovet memleketj qoqamdьq mekemelerdj qūrьp, olardь вelsene qoldap otьr, вūl mekemeler əielderdjꞑ qaraçattarьn, uaqьtьn, əsjrese əielderdjꞑ eꞑвegjnjꞑ yi caruasьndaqь ьsьrap вoluьna cek qoiuqa tijs. Qьzьl Əktəзrden вergj çerde

вarlьq çerde de çergjljktj sovetter men eңвekcjler kollektivlerj ūlьmdastьrqan kjr çuatьn orьndar, aiaq kijm çamaitьn, kijm вytjndeitjn masterskoilar çasala вastadь. Køpcjljktj tamaqtandьru orьndarь qanat çaiьp østj. Faвriktardьң, zavodtar men mekemelerdjң køpcjljgjnde, вarlьq mektepter men oqu orьndarьnda, çūmьscь kvartaldarьnьң вərjnde de køpcjljk asqanalarь men faвrika-kuxnalar çasalьp otьr. Keiвjr çerlerde tyskj tamaqpen taңerteңgj tamaqtь tjptj yige aparьp вeru ūlьmdastьrьldь. 1929 çьlь køpcjljk asqanalarь men faвrika-kuxnalar yige 2 million portsia tamaq çjвergen вolsa, 1932 çьl—27 300 mьң çjвerdj, al 1933 çьl 36 million вolьp proekt çasalьp otьr. 1929 çьl køpcjljktj tamaqtandьru orпьmen 730 mьң adam paidalansa, 1932 çьl—kemjnde 11 500 mьң adam paidalandь, al 1933 çьlqa 15 million adamdь qamtuqa proekt çasalьp otьr. Søitjp əielder kuxnanьң, kjr çuudьң ezujnen çəne erkekter ycjn tьm laiqatsьz tømen sanalatьn, əielder ycjn atь culь „tolьq вaqasьzdьqь“ men вyrkep sьltaulaitьn çyzdegen øzge uaq-tyiek „əiel“ mjndetterjnen azat вoladь. Būl kyndeljktj yi caruacьlьqьnьң qamьn oilau kapitalistjk elderdegj əielderdjң вaqa çetвeitjn çjgerjn çoq nərsege вsьrap etjp, onьң əserlj cavьtьn, onьң qanatьn qomdap, çoqarь carьqtauqa ūmtьlqan taudai talaвьn qūm qьladь. Sovetter Soiuzьnda əiel qoqamnьң teңpravolь, teңвaqalь, eңвek etu qolьnan keletjn mycesj eseвjnde øzjnjң qaвjletj men kyctcrjn tolьq kørsete aladь; onьң qolь çetken taвьstarьnьң maңьzь, qoqam ycjn qazjrdjң øzjnde-aq azat əielderdjң jlgerjde øsetjndjgjn kyn вūrьn çarialauqa meiljnce tolьq ekendjgj kørjnjp otьr.

Bykjl Sovetter Soiuzьnda вarqansaiьn køвeijp, çetjljp keleçatqan əleumettjk qamsьzdandьru çəne ana men вalanь qorqau mekemelerjnjң qalьң çeljsj tūtasьp otьr. Būl mekemelerdjң sanь çəne qoqamdьq maңьzь çьldan çьlqa øsude. Bul mekemelerdjң вerjp otьrqan çərdem-kømekterj kapitalistjk elderdegj çaңa вosanqan əielderge, eңвekcjnjң semiasьna, tjptj qalqtьn azdь-køptj xaldj sloiьna çatatьn adamnьң semiasьna cama kelgence вerjletjn kømekterdjң вərjnde yzdjk artta qaldьrьp otьr; вūl mekemelerdjң çərdemj вurçuazialьq qoqamnьң, əleumettjk caralar arqьlь, semianьң вarqansaiьn kyceie jrujn toqtatuqa tьrьsqan вicaralьq ərekctterjnjң вərjn de əldeqaida artqa tastap otьr. Mūnь SSSR da вalalardьң tuuьnьң kemjmegenj вьlai tūrsьn, tjptj yzdjksjz øsjp otьrqandьqь tolьq dəleldeidj.

1917 çьl Resejde вar вolqanь 5 854 krovatь вar 744 əielder вosanatьn yi вolsa, 1930 çьl ol yilerdjң sanь 3 854 ke çetjp, olardaqь krovattar 35 704 вolьp otьr. Soңqь çьldardьn jcjnde əielder вosanatьn yiler men priuttardьң sanь taqь køвeidj. Tek qalalar men øndjrjstj kəsjp ortalьqtarьnda qana emes, tjptj selolьq çerler men audandarda da əielder вosanatьn priut-

tar men yilerdjn, iaslilardjn taqь basqalarьnьn sanь esjp keledj. Bül mekemelerdjn sanьnan gerj, olardьn qalьn əielder büqarasьna orasan zor tərbie ьqpalьn kersetetjn çümьsьnьn ezj asa manьzdь bolьp otьr. Məskeudegj tolьp çatqan ezge tamaca mekemelermen qatar, texnikanьn sonqь çanalьqtarь boiьnca salьnqan əielder bosanatьn yide bar. Bül yi bykjl SSSR dьn əielder bosanatьn yilerj ycjn kernektj ylgj boluqa tijs çəne tolьp çatqan burçuazialьq elder ycjn enege bolatьndьqь kymənsjz.

Dərjgerler basqarьp otьrqan tolьp çatqan konsultatsialardan əielder zan, meditsina çaiьnan kenester ala-aladь. Balalardьn analarь ol konsultatsialardan çana tuqan balalarьn qalai kytjp baqu çenjnde, kjckene balalarьn qalai kytetjndjgj çenjnde nüsqaular aladь, olar ezjnjn balalarьna kerektj çəi dərj-dərmekter men syttj sol konsultatsialardan alьp otьradь. 1930 çьlь bjr qana Məskeudjn ezjnde, osь konsultatsialarqa 13 538 əiel qatьstь. Vokzaldar men ploccadkalar-da emcek balalarь men ças balalarqa „syt“ jckjzetjn punkttar ornatьldь. Balalarqa ete çaqsь sürьptalqan syt pen botqa berjp otьratьn konsultatsialar zor paida kersetjp otьr. Balalar ambulatorialarьnda balalarqa dereu meditsinalьq çərdem beru jsj qamtamasьz etjlgen. Emcek balalarь men ças balalardьn esuj ycjn qolailь çaqdailar tuqьzudь ezjne maqsat sanaitьn mekemelerdjn sanь yzdjksjz esude.

Balalar iaslilarьnьn orasan zor manьzdь ekendjgjn, iaslilardьn erjsteujn suretteitjn temendegj məljmetterden keruge boladь. 1930 çьlь 7 736 krovatь bar 1 674 iaslı boldь. 1932 çьlь 879 700 bala (385 mьn krovattь) iaslidan ettj. Derevnelerge balalar iaslij edəujr kec endj, bjraq onьn sanь kynnen-kynge esjp keledj, eitkenj qalq onьn manьzьn baqalai bjldj, iasli salьnuьn memleketten talap etjp çəne qalq ezdjgjnen çana iaslilardьn çeljsjn ezderj salьp çatьr. 1930 çьlь selolьq çerlerde 36 942 balaqa arnalьp, 11 934 krovattь iaslilar salьndь, 1932 çьlь krovattardьn sanь 374 mьnqa çettj. Carua əielderdj egjstjn qьzu çümьsь ystjnde balalardьn qamьn oilau macaqatьnan bosatatьn, çazqь iaslilardьn üiьmdastьrьluь derevnelerdegj ete-mete kernektj çanalьq bolьp tabьladь. 1932 çьlь sondai iaslilarmen 6 340 mьn balanь qamtamasьz etu kezdelgen edj. Kebjnese iaslilar balalar ocaqьna ainalьp otьr, münda balalar kyndjz-tynj bjrdei boladь. Balalar iaslilarь, balalar baqcalarь çəne balalar yilerj çazqa qarai kebjnese derevnege kecjrjledj. Münьn ezj, bjrjncj çaqьnan, balalarqa ete çaqsь çaqdai çasaidь, ekjncjden—bul mekemelerdj əielderdjn qalьn büqarasь ycjn kernektj mekemege ainaldьradь. Auru çəne nəzjk balalar ycjn tenjz çaqalauьnan, taulardьn arasьnan airьqca demalьs yilerj, balalar baqcalarь, balalar alanь çasalьp otьr. Osь mekemelerdjn bərj ana-əielder-

djŋ azat etjlujne çərdem etjp, sonьmen вjrge вalalardьŋ denesjn сьпьqtьгьp, aqьl oьпьŋ øsujne kømek etedj.

Ana men вalanьŋ densaulьqьn qorqau çønjndegj caralar men mekemeler вjr-вjrjnen açьraqьsьz tūtas. Olardьŋ negjzjnde ekj printsip вar: ananьŋ orasan zor əleumettjk maŋьzьn memlekettjŋ tanuь çəne вalanьŋ memleket tarapьnan øzjne qam jsteujne pravolь вoluь. Būl ekj printsiptj taвandь tyrde çyzege asьru əielge tolьq azattьq pen teŋpravonь qamtamasьz etjp вerjp, onь sol arqьlь proletarlьq revolutsianьŋ asa вelsendj kycj dəreçesjne, kommunizm ycjn asa вelsendj kyresucjnjŋ dəreçesjne køteredj. Būl ekj printsiptj çyzege asьrudьŋ øzj sonьmen qatar qoqamqa, kycj çaqьnan, morəl çaqьnan əвden sau, вykjl qoqamnьŋ əl-auqatьn, mədenietjn əlde de çoqarь dəreçege køteru qolьnan keletjn, ças çetkjncekterdj qamtamasьz etjp вeredj.

* * *

Ças вalalarqa arnalqan вalalar вaqcasь, вalalar alandarь, вalalar ocaqь taqь sol siaqtь mekemeler, вarlьq вalalardьŋ mjndettj tyrde qatnasuqa tijstj eŋвek mektevjne daiarlaucь satь вolьp taвьladь. Bjz вūl kjtapcada SSSR daqь mektepter men qalqtь tərвieleu jsjnjŋ çolqa qoiьluьnьŋ вai, aluan tyrlj tūrmьsьnьŋ tjptj qьsqaca sipatьn suretteuge de mymkjndjk tappai otьrmьz. SSSR da qalqtь oqьtu men tərвieleu jsj tūtas вjr əytjn jske ainalьp otьr. Mūnьŋ negjzj Karl Marksьŋ Çeneva qalasьnda вolqan I Internatsionaldьŋ kongresjne tapsьrqan əielder men вalalardьŋ eŋвegj turalь memorandumьnda çazьlqan køzqarastarь вoldь. Marksьŋ вūl køzqarastarьn qazjrgj kynj eŋ maŋdai aldь pedagogtar çūrtcьlьqqa taratьp, вalalardьŋ sanasьn oiatьp, olardьŋ kycj men qaвjletjn damьtatьn qūral eŋвek вolqandьqь anьqtalьp otьr. Bykjl qoqamnьŋ myddelerj men paidasь ycjn kollektivtjk eŋвek etu çolьmen tərвieleu — Sovet memleketjndegj qalqtь tərвieleudjŋ negjzgj printsipj mjne osьndai. Būl eŋвek вarlьq çeke talanttardь, вalalardьŋ nege вeijmdjljgjn anьqtap, damьtuqa tijs, вūl eŋвek olardьŋ øz вetjndjk jsjne stimul çasap, olarqa çauaptьlьqtьŋ çoqarь dəreçesj sezjmjn engjzjp, вarlьq eŋвekcjlerdjŋ øzara myddelerjnjŋ вjrljgj ьntьmaqьnьŋ aiqьn sanasьn tuqьzuqa tijs. Qьsqasьn aitqanda, tərвie maqsatь, — çeke øzgeceljkterdj damьtu, paidalanu arqьlь, — kommunistjk ruxta sezjp, oi oilaitьn, js jsteitjn adam etjp сьqaru вolьp taвьladь, вūl adam qalqtardьŋ ūlь internatsionalьnьŋ sanalь mycesj eseвjnde вjrte-вjrte qoqamdьq tjrcjljktjn, çeke tjrcjljktjŋ çəne qьzmettjŋ meiljnce çoqarь dəreçesjne køterjletjndei вoluqa tijs. Ekj çьпьstaqь вalalar eŋ qarcadai çasьnan вastap-aq вjrge tərвielenetjndjgj øzjnen-øzj aiqьn. Balalarqa saвaq вeru, olardь tərвieleu jsjne əielder erkektermen вjrdei ainalьsadь.

Qalq aqartudьŋ sovettjk sistemasь өzge elderdjŋ praktikalьq təçriʙesjn eskere otьrьp, çaratьlьs tanu çəne qosьmca qьlьmdardьŋ salasьndaqь soŋqь taʙьstarь negjzjnde qūrьlьp otьr. Sovet respuʙlikasь adamdardь sotsialistjk ruxta tərʙieleu çenjnde orasan mol təçriʙelj ʙaqca ʙolьp taʙьladь. Burçuazialьq elderdjŋ ʙarlьqьndaqь qalq aqartu jsjnjŋ salasьnda çūmьs jstejtjn adamdardьŋ sovettjk respuʙlikadan nenj yirenemjn, nendei zarədka alamьn dese de ʙərj ʙar. Sansьz kөp erjktj mədeniet qoqamdarь, qalq aqartu jsjne orasan kөp qarçьlar çumsap otьrqan sovetterge, ylken çərdem kөrsetjp otьr. SSSR dьŋ, çeke soiuzdьq respuʙlikalarь men avtonomialьq oʙlьstardьŋ, өlkeljk, oʙlьstьq çəne audandьq sovetterdjŋ mədeniet mūqtaçьna çūmsaitьn rasxod budçetj Sovetter respuʙlikasь ycjn ardaqtь diplom ʙolьp sanaladь, al mədeniet qūrьlьsьnьŋ yzdjksjz qūldьrap tysjp ʙaraçatqandьqь ʙaiqalьp otьrqan burçuazialьq elder ycjn qara taqta ʙolьp taʙьladь.

Qalqtь tərʙieleu jsjne өzjnjŋ çanьn qiьp, orasan zor entuziazmmen ʙarlьq kycjn çūmsaitьn çyzdegen, mьŋdaqan, kynj kece kөzge tyspegen, ʙygjngj geroilar SSSR tarixьn tamaca ʙaiьtьp otьr. Olardьŋ jcjnde өte darьndь orasan kөp əielder ʙar. Būl əielderdjŋ qьzmetj əielderdjŋ „tolьq ʙaqasьzdьqь" turalь əbden tereŋ tamьr çaiqan dogmattьŋ ʙarlьq өtjrjgjnjŋ ʙetjn actь. Olardьŋ ʙūl qьzmetj əielderdjŋ azattьqь men teŋpravosь ūlь mədeni revolutsianьŋ kycтj damuьna çərdem etetjndjgjnjŋ dausьz dəlelj ʙolьp taʙьladь; mūnьŋ өzjne Leninnjŋ pjkjrjnce, qьzьl Өktəʙr keŋ esjk acьp ʙerdj, ʙūl revolutsia sonьmen ʙjrge sotsializmnjŋ kapitalizmdj tolьq çeŋujn qamtamasьz etedj.

* * *

Əielderdj tolьq azat etjp, teŋpravolь etu, tek əieldjŋ өz qolьndaqь js ʙoluqa tijs. Sovet stroiь osьndai ūlь js ycjn saiasi ʙiljktj əielderdjŋ өzjne ʙerjp, ekj çьnьstaqь adamdarдь ʙjrdei pravolь etjp otьr. Kommunistjk kesemderdjŋ marksistjk printsipterj ʙykjl BK(в)P nьŋ igjljgj ʙoldь, ʙūl printsipter əielderdjŋ өz pravolarьn teçeusjz paidalanu mymkjndjgjn qamtamasьz etjp, onь paidalanudь oŋailatьp ʙerjp otьr. Əielder partianьŋ tolьq pravolь mycesj ʙolьp taʙьladь. Proletariattьŋ çəne eŋʙekcjlerdjŋ өkjlderj eseʙjnde əielder de Sovetter Soiuzьnda proletariat diktaturasьn çyzege asьradь, sonьmen qaʙat sotsializmge ʙastaitьn ekonomikalьq çəne əleumettjk çaqdailardь çasauqa, solardь damьtuqa ʙailanьstь məselelerdj ceсuge aralasadь. Sөitjp əielderdjŋ qoqamdьq tjrcjljkke keŋ ьqpal etjp, өzjnjŋ tjlekterjn, myddelerj men talaptarьn çyzege asьrularьna mymkjndjgj men pravosь ʙar; saiasi çəne çalpь aqartu jsjnjŋ ʙarlьq qūralь erkektermen ʙjrdei əielderdjŋ ʙiljgjnde. Sөite tūrsada, əielder өz

pravolarьn əlde bolsa çetkjljktj tyrde paidalanвai otьr; вūl çerde, ruxani artta qalucьlьqtьŋ kesjrj, əielderdjŋ etkendegj kyŋdjk xaljnjŋ sarqьncaqь kerjnjp otьr.

1920 çьlь kompartianьŋ 528 354 mycesjnjŋ 40 683 əielder boldь, basqaca aitqanda kompartianьŋ barlьq mycelerjnjŋ 7,7%, qana əielder boldь. 1932 çьldьŋ orta cenjnde kommunistka əielderdjŋ sanь 512 mьŋqa çettj, вūl partia mycelerjnjŋ çalpь sanьnьŋ 16% boldь. Selolьq çerlerde kommunistka-əielderdjŋ protsentj temen, bar bolqanь 14,6%—ekendjgjne ecнjr taŋdanatьndьqь çoq. Ças qьzdardьŋ komsomolqa belsendj tyrde qatnasuь quanarlьqtai faktь bolьp taвьladь. 1932 çьldьŋ ianvarьnda komsomol mycelerjnjŋ çalpь sanь 5 358 630 bolsa, sonьŋ jcjnde qьzdar 1 627 570, komsomol mycelerjnjŋ çalpь sanьnьŋ 30% qьzdar boldь. Būl komsomoldьŋ damuьna tыmaca perspektivasьnьŋ çolьn acьp, komsomol qozqa'ьsьnьŋ tjrcjljk qaвjletjn çəne əiel çastar arasьndaqь çyrgjzjljp çatqan tysjnjk çūmьsьnьŋ taвьstarьn belneleidj. „Qьzьl pionerler" de sol siaqtь ez qatarьnda qьzdardьŋ edəujr keptjgjne maqtana aladь.

Kompartianь qūruqa çəne onьŋ tūrmьsьna qolma-qol qatnasudan gerj, əielder sovetterge, olardьŋ çūmьsьna əlde qaida belsendjrek qatnasьp çyr. Sovetter qala men derevnenjŋ eŋbekcj əielderjnjŋ qalьŋ būqarasьnьŋ saiasi sanasьn oiatьp, olardь toptandьru çəne tərbieleudjŋ naqьz kymənsjz kyctj qūralь bolьp taвьladь. Mūnь əielderdjŋ sovetter sailauьna belsene qatnasьp otьrqandьqь tolьq sipattaidь. Azat çəne tolьq pravolь əielderdjŋ saiasi sanasьnьŋ, belsendjljgjnjŋ eskendjgj, olardьŋ tvorcestvolьq qaвjletjnjŋ gyldengendjgj, audandьq çəne qalalьq sovetter men atqaru komitetterjnjŋ predsedateldjgjne çəne sovet ekmetjnjŋ atqarucь orьndarьnьŋ ezge əkjmcjljk, bascьlьq çauaptь posttarqa sailanqan əielderdjŋ sanьnьŋ esujnen erekce kerjnjp otьr. Būl tek jrj qalalar men bykjlsoiuzdьq maŋьzь bar naqьz maŋdai aldь endjrjstj kəsjp ortalьqtarьnda qana emes, sonьmen qatar qiьr cettegj derevneler men çeke cet aimaqtardada balqalьp otьr. Memlekettj basqaru, proletariat diktaturasьn çyzege asьru, sotsializmdj ornatu jsterjnde əielder barqan saiьn belsendj rel atqarьp keledj.

Keptegen əielder jrj, çauaptь posttardь alьp otьr. SSSR da eŋ çoqarqь, cecucj orьn sovetter siezj bolьp taвьladь, sondьqtan aita ketu kerek, osь siezderge delegat bolьp sailanqan əielderdjŋ protsentj yzdjksjz esude. Sovetterdjŋ I siezjne 5 əiel nemese barlьq delegattardьŋ 4% əielderden qatnastь. Sovetterdjŋ VI siezjne 96 əiel, nemese siezge barlьq qatnasucьlardьŋ 15,7% əielder boldь. Mūnьmen salьstьrqanda burçuazialьq elderdjŋ memleket basqaru apparatьndaqь əielderdjŋ relj tykke tūrqьsьz! Tjptj əielder aktivtjk—passivtjk pravomen paidalanьp otьrqan elderdjŋ ezjnde, əielderdjŋ teŋpravolьlьqь qaqaz çyzjnde

qana qalьp otьr, əielder soqanda təzjp otьr degen narazьlьq yzjlmei keledj.

Eldj вasqaru jsjne qatnasьp çyrgen əte keptegen əielderdjŋ əzj revolutsiaqa deijngj qoqamnьŋ əleumettjk naqьz artta qalqan slollarьnan сьqqandьqь, sovetter Eljnde əielderdjŋ сьnai azattьqь men teŋpravolьlьqь ycjn əte-məte sipattь nərse. Olar qьzьl Əktəвrdjŋ tüsьnda nemese odansoŋ derevnelerden qalalarqa keljp, sol çerlerjnde əndjrjstj kəsjptjŋ çümьscьsьna ainaldь, çalpь əleumettjk çəne saiasi qьlьmdardь meŋgeru, əzjnjŋ mamandьqьn arttьru çolьnda qaçьrlь, asa kyctj kyres arqьlь əzderjnjŋ qaвjletj men kycjn damьtudьŋ dərecesjne qoldarь çetkendjgj sondai, — вül damudьŋ əzj, olardь mədeniet çənjndegj tvorcestvo qairatkerjnjŋ dəreçesjne çetkjzdj, sonьmen qatar olarqa mədeniettjŋ çaŋa qaznasьn aсьp вerdj. Leninnjŋ „ərвjr as вascь əiel memlekettj вasqaru jsjn yirenuge tijs“ degen вelgjlj səzj çyzege asьp keledj. Sovetter Respuвlikasьnda qazjrdjŋ əzjnde tolьq çyzege asьrьlqan ulь kəsemnjŋ səzderjn вarlьq elderdjŋ eŋвekcj əielderj, tolьq azattьq pen teŋpravo ycjn kyreske вastaitьn, stimul dep qüttьqtadь. Əielder qoqamnьŋ azat çəne teŋpravolь mycesj вola otьrьp, Leninnjŋ səzderj nüsqaqan ekjncj maqsatqada çetuge tijs, вül maqsatqa çetuj ycjn qьzьl Əktəвr qazjrdjŋ əzjnde asa maŋьzdь predposьlkalardь çasadь. Ol maqsat: memleket aur, ikemsjz, вiurokrattьq apparat вolmauqa tijs, ol əndjrjstjŋ protsesjn çəne produktalardь вəlu jsjn вasqaratьn, ikemdj apparatqa ainaluqa tijs.

* * *

Сьqьstьq respuвlikalar men avtonomialьq oвlьstarda əielderdj azat etu jsjnjŋ вarqansaiьn kycele tysken protsesj, qalqaralьq proletarlьq revolutsianьŋ çenjlmeitjn kycjnjŋ, onьŋ SSSR daqь kommunistjk вascьlьqьnьŋ mьzqьmaitьn вerjktjgj men ikemdjljgjnjŋ, dausьz dəlelj вolьp taвьladь. Bul elde əielderge teŋpravo вeru talaвь qasьrlar вoiьna, tjptj mьŋ çьldar вolьnca qalьptasьp kelgen ədet-qürьptarmen, ekonomikalьq çəne qoqamdьq ukladpen, çazьlqan çəne çazьlmaqan djni çəne svettjk zaŋdar men airьqca qaqtьqьsьp qalьp otьradь. Ondaqь əielder asa kyctj çjger çümsap, əielder maldьŋ, nemese вidaidьŋ вelgjlj məlcerjnjŋ, nemese satьp aluqa çəne satuqa вolatьn əzge tovarlardьŋ qandaiьnьŋ вolsьn ekvivalentj вoladь-mьs degen kəzqarastarqa qarsь kyresujne tura keledj. Osь əlkelerde əielderdjŋ adamcьlьq pravosьn çarialap aiqaicь вolqan alqacqь propagandistkalar çəne solardьŋ çolьn qubьp, soŋьnan erucj əielder zəвjr-çapa ceguge, tjptj əzjnjŋ çanьn qiuqa da təuekel ettj. Olardь aiuandьqpen əltjrucjljk az вolqan çoq. Alaida, SSSR dьŋ сьqьsьnda da qoqamnьŋ azat, teŋpravolь mycesj

esебjnde өndjrjstj kəsjp pen aul caruacьlqьnda, profsoluzdar men kooperatsialarda, partia uiьmdarьnda, sovetterde çəne вjljm men mədenielljn çalpь dəreçesjn køteruge arnalqan üiьmdardьn вərjnde de jstep çyrgen əielderdjn sanь yzdjksjz өsude. Mjne misal keltjreijk: өtken çьldьn 10 өktəвrjnde Məskeude Qьzьl kres qoqamьnьn Bykjlsoiuzdьq вjrjncj siezj воldь. Bül üiьmnьn өzjnjn aldьna qoiqan maqsatь: yi türmьsьnda, өndjrjste, aul caruacьlьqьnda, qürьlьsta çəne Qьzьl Armiada gigienalьq çaqdailardь çaqsartu sekjldj çümьstar воldь. Bül üiьmnьn 4,5 milliondai mycesj вar, münьn jcjnde køpcjljgj Cьqьstьn əielderj. Siezdegj 500 delegattьn ten çartьsьnan artьqь çarьs søzderge вelsene qatnasqan əielder men ças qьzdar воldь. Bül faktь өzjn-өzj вalandaidь.

Lenin өzjnjn qiadan køregendjgjmen Cьqьs əielderjnjn sanasьnьn oianuьna zor mən вerdj. Өzjnjn azattьqьna qoldarь çetken cьqьs əielderjnjn køp delegatsiasь Məskeuge kelgende Lenin: „Eger tjptj en çancьlqandardьn çancьlqandarь, en ezjlgenderdjn ezjlgenderj өzderjnjn azattьqь ycjn sotsializm çolьnda kyresu ycjn køterjlgen вolsa, çer çyzjljk proletarlьq revolutsianьn çenjsjne endj kjm cyвəlener eken?"—dedj. Lenin dürьs aittь. Qьzьl Өktəвr cьqьs əielderjnjn çyregjne azattьq pen tenpravolьlьqtьn çalьndь ьntasьn çandьrdь, qazjr münь ecnərse өcjre almaidь. Bül çalьn tütanьp, вarqansaiьn çoqarь вudaqtai tysjp otьr, onьn ücqьndarь qürsaudaqь, tөmen sanalqan, вalau oianьp kele çatqan Cьqьs əielderjne çarьq вerjp, Sovetter Soiuzьnan tьsqarь çerge cacьrap otьr. Ol çaqta əielderdjn azattьqь men tenpravolьlьqьnьn talaвь çer çyzjljk proletarlьq revolutsianьn quattь qozqaucь kycjne ainalьp otьr, вül revolutsianьn tyljnj—kommunistjk stroi воlьp cьqadь.

* *

Sovetter Soiuzьnьn sansьz əielder kolonnasь kelecek tapsьz, çarqьn qoqamqa qarai alaq вasuda, вül qoqamda əielderdjn adamcьlьq вeinesj tolьq gyldenjp, pjsjp çetjledj, mol çemjster cьqaradь. Bül—qozqalьs, qoldarьna pəlmə aqacьnьn saвaqьn ustap, saltanattь gimn çьrlaitьn, kyltjldegen kjjmdj, sülu əielderdjn protsessiasь emes. Əielderdj azat etudjn apoieozь osьnda dep вjljp, вurçuazialьq əielder emansipatsiasьn køkseucj aqьndarьnьn qialь emes. Çoq, ol emes, вül—çüpьnь çumьscь kijmjn kijngen, alaqanьn syiel qaptaqan, døngelekpen macinalardьn zьrьlьna qosьlьp sairandaitьn əielder. Bül əielder paradtьn əserlj ynjmen emes, sotsialistjk qurьlьs planьnьn вerjk talaвьna вaqьnьp, өzjnjn tolьq вaqalьlьqьn kyrespen çəne enвekpen kørsetu arqьlь jlgerj вasadь. Sovetter Soiuzьnьn køsemderj, qatardaqь erkek, əiel azamattarь gigant qürьlьstar-

dь, texnikanьn keremetterjn, ortalьq elektr stantsialarьn, domnalardь, metallurgia zavodtarьn, texnikanьn sonqь çanalьqtarь bolьnca qūrьlqan ərqilь kəsjp orьndarьn, SSSR dьn en qiьr cet almaqtarьnda ornaqan çūmьscь qalalarьn orasan maqtanьcpen ənglmeleldj. Būl maqtanьctьn mənj tysjnjktj, eltkenj mūnьn bərj de orasan zor enbekpen qolqa tyst, asa kөp qūrbandьqtardьn qunьna tysti, ertegjde aitьlqandaiьn, bjr tynnjn jcjnde çer astьnan çarьp cьqtь. Bjraq qasьrlardь bastan kecjrgen gigant qūrьlьstardь Egipet pen Azianьn despottarь da, өzjnjn qūldarьn qamcьnьn astьna ala otьrьp, çasai aldь. Qurama ctattardьn kapitalizmj de orasan zor, texnika çaqьnan çetjlgen kəsjp orьndarьn saldь; ol būrьn çapan tyz bolqan oblьstarda өndjrjstj kəsjp ortalьqtarьn çasadь; ol eljnjn asa jrj qalalarьnda zəuljm yiler saldь. Bjraq proletarlьq revolutsia elj qana ecbjr qalq, ecbjr dəujr maqtana almaitьn çəne maqtana almaqan, adam balasьnьn tarixьnda oqan tendes bola almaqan nərsenj çasai aldь. Būl elde texnikalьq-caruacьlьq əserlj qūrьlьstarmen qatar, olardь çasaqan adamdar,—өzjnjn barlьq bjljmjn, qairatьn, quatьn, ailasьn, өzjnjn barlьq kycjn sotsialistjk qūrьlьs jsjne barьnca sanalь tyrde, entuziazmmen sarp etetjn çyz mьndaqan, milliondaqan azat adamdar tūr. Olar өzderjnjn sotsializmge umtьlqan qaçьrlь talabьmen en artta qalqan tөmengj dəreçeden, būrьnqь kezde bastarьnda bolqan en çartьlai varvarlьq xalden bostandьq pen mədeniettjn bijk cьndarьna kөterjldj. Osьndai cьnьqudьn, əleumettjk adamnьn çana tipjn çasaudьn protsesjnde əielder kem rөl atqarьp otьrqan çoq, olar өzderjnjn er çoldastarьnan qalьspai keledj.

Sotsializmdj ornatucьlar çəne olardьn kommunistjk kөsemderj orasan zor tabьstarqa çettj. Bjraq olar əlde de orasan ūlь mjndetterdj cecuge tijs. 160 milliondaqan adam qazjrgj tarixi çaqdailarda bjr kyc bolьp qosьlьp, sotsializmdj ornatu ycjn qaçьmastьq qairat-çjgermen kjrjsuge tijs. Sondai qūlaq estjp, kөz kөrmegen, sondai fantazialь kөlemdj mjndetterdj tekqana būqara orьndai alub mymkjn. Sotsializm çolьmen əielderdj tolьq azat etu tekqana əielderdjn өz qolьndaqь js deu çөnjndegj cьndьq qai uaqьttaqьdan bolsьn, būl arada rasqa cьqьp otьr. Eger sovet əielderj tolьq azattьq çəne tenpravomen paidalanьp, būl çөnjnen bykjl çer çyzjndegj өzderjnjn apa-sjnljlerjnjn arasьnda bjrjncj orьn alьp otьrsa, būl silьq tyrjnde kөkten tysken çoq çəne өzjnjn printsipterjne adal bolceviktjk partia bascьlqь tarapьnan bolqan qairьmdьlьqtьn aktьsь emes. Əielder өzderjnjn pravosьn өzderjnjn er çoldastarьmen qol ūstasьp, ecqandai çoqcьlьqqa, en aur qūrbandьqtarqa jrkjlmesten, dəulettj, bileucj taptarqa qarsь sovetter өkmetj ycjn, өndjrjs qūraldarьnьn çeke mencjgjn çoiu ycjn kyrese otьrьp, qaçьrlь enbek etu arqьlь çenjp aldь. Osь çenjsten keijn de əielder ças Sovet

respuвlikasьnьŋ өmjr syrujn qorqap, onь qoldai вerdj. Proletarlьq revolutsianьŋ çeŋu saltanatь ycjn asqan qaçьrlь, çan qiarlьq kyresterdjŋ alqacqь cecuj ekj dəujrjnjŋ geroinalarь, sotsialistjk qūrьlьstьŋ kөp qūrвandьqtardь kerek etetjn dəujrjnde de talsalmadь.

Sotsialistjk qūrьlьstьŋ mastandьrarlьqtai qarьctauь, вesçьldьqtь tөrt çьlda orьndaudьŋ qaçettjljgj, qalammen вjr sьzьp өcjruge вolmaitьn, əleumettjk өzge faktorlar Sovet memleketjn tapsьz kommunistjk qoqamqa ainaldьru jsjn вastap qolqa alumen вailanьstь qiьncьlьqtardь өte-mөte arttьrьp çjвerdj. Өzjnjŋ taвandь tyrde cecjlujn kerek etetjn kyrdelj çaŋa mjndetter tuьp keledj, əlj de aur eŋвek etu kerek, əlj de çoqcьlьq вolmai tūrmaidь. Osьndai uaqьtca qiьncьlьqtardь paidalanьp, proletarlьq revolutsianьŋ yrkek çaularь өzjnjŋ çasьrьnqan jnderjnen cьqьp otьr. Ol çaular SSSR qa өcjgjp, qastendjk jsteude, Sovetter Soiuzьn çoiu ycjn, eŋвekcjlerdjŋ moinьna өtjrjk demokratianьŋ çəne kapitalizmnjŋ вūqauьn qaita salu ycjn zagovorlar ūiьmdastьruda. Proletariat diktaturasьnьŋ çəne sotsialistjk qūrьlьs memleketjn qiratu ycjn, SSSR dьŋ cekaralarьna kapitalistjk elderdjŋ armialarь çinaluda. Çer çyzjljk çaŋa soqьstьŋ qьrqьnь arqьlь olar вarlьq kapital elderjndegj ezjlgender men eksploatatsialanucьlardьŋ revolutsiacьl kycterjn dərmensjzdendjrjp, at tөвeljndei millionerlerdjŋ sansьz kөp milliondaqan eŋвekcjlerge aiausьz taptьq diktaturasьnьŋ ūzaq çьldar өmjr syrujn qamtamasьz etkjlerj keledj. Olar sotsializmnjŋ cьŋqa өrlegen өmjrljk kycterjn qanqa malqьsь keledj. Mūnьŋ өzj вeiвjtcjljktj syietjn Sovet memleketjnjŋ sotsialistjk qūrьlьs pen sotsializmdj ornatucьlardьŋ tūrmьs çaqdaiьn oŋdau ycjn paidalanudь kөzdeitjn materialdьq qarçьlardь çəne adam kycjn eldj qorqauqa çūmsauьna itermelep otьr. Barlьq elder proletarlarьnьŋ taqdьrlarь açьraqьsьz вailanьstь ekendjgjn aiqьn moiьndap, Sovetter Soiuzьnьŋ qatardaqь myceleri çəne kөsemderj çer çyzjljk proletarlьq revolutsianь qorqau өzderjnjŋ moinьna çyktelgen вorьc ekendjgjn өte çaqsь tysjnedj, вūl revolutsianьŋ əlde qaida jlgerj өrlegen maŋdai aldь otrədj вygjn taŋda da osьlar вolьp taвьladь.

Sotsializmnjŋ typkjljktj çeŋuj çolьndaqь osьndai çauaptь momentte SSSR əielderj, tolьq azattьq pen teŋpravo alu өzderjnjŋ qolьndaqь js ekendjgjn kyreste çəne qūrьlьsta çan-tənjn salьp вelsendj tyrde qatnasu arqьlь js çyzjnde kөrsetuge tijs. Olar qiьn-qьstau kynderdjŋ өzjnde de өz jsjne adal вolьp qala вeruge tijs. Mūnьŋ mənjsj—ortaq eŋвek etuge asa qaçьrlьlьqpen, ylken entuziazmmen qatnasudь kyceituge tijs, sotsializmdj ornatu ycjn вelsene kyresuge tijs degen səz, mūnьŋ mənjsj—olar, kerek вolьp qalqan kynde, ūlь qūrвandьqtarqa вel вailap, çan qiuqa da əzjr tūruqa tijs degen sөz. Azattьqqa çetkjzetjn

çaŋa stroi taŋ вelgjsjn вergen kezde вūl stroi əlj kymjlçj, tūrlausьzdau kөrjngen kezde-aq, ol əielder proletarlьq revolutsianьŋ çeŋjsjne çetu ycjn acarcьlьq kөrdj, aiaqtarьnьŋ qanьn aqьzьp qar ystjnde çalaŋaiaq çyrdj, ot çaqьlmaqan suьq yilerde qatьp-senjp otьrdь, carcap-caldьqqandьqtan macinalardьŋ çanьnda aiaqtarьn zorqa degende tjk вasьp çyrdj. Revolutsianьŋ ūlь çeŋjsterj qazjrdjŋ өzjnde olardьŋ tūrmьsьna çemjster engjze вastap otьrqanda, olardьŋ endjgj kөrsetjp otьrqan geroizmj вirьnqьsьnan kem emes. Olardьŋ geroilьq qimьldarь Leninnjŋ, azattьqqa ūmtьlqan əielder вelsene qatnaspaiьnca, proletarlьq revolutsia çeŋe almaq emes, eger əielder sol revolutsiamen вjrge вolsa, ol revolutsia çeŋjp cьqadь, degen idelalarьn taqьda dəleldegendjk вolьp taвьladь. Өzjnjŋ barlьq kycjn revolutsialьq вorьcьn өteuge çūmsai otьrьp, əielder sotsializmdj ornatu jsjn jlgerj вastьrmaq.

* * *

Leninnjŋ meiljnce keŋ kөlemdj genilьqь tek Sovetter Soiuzьnьŋ əielderjn qana emes, sonьmen qatar olardьŋ вykjl çer çyzjndegj apa-sjŋljlerjn de azat etuge caqьrdь. Leninnjŋ өsietj kapital elderjnde taptьq ezu men əielderdjŋ pravosьzdьqьnьŋ ekj çaqtap tepkj kөrsetujnjŋ qūldьqьnda вolqan sansьz milliondaqan tөmen sanaluсь, eksploatatsialanucь, вostandьqtan airьlqan əielderge çol, maqsat kөrsetjp вerdj. Proletarlьq diktatura memleketjnde kyresjp çatqan əielderdjŋ geroilьq ylgjsj kapital elderjndegj əielderdjŋ kөzjn çetkjzetjn saвaq вoluqa tijs. Kapital elderjndegj əielder çer çyzjljk revolutsianьŋ damu protsesjnde вostandьq daiar kyljnde kөkten tysedj dep ymjttenвeuge tijs. Olar ecqandai qauьpterden qorьqpastan, ecqandai qūrвandьqtardan jrkjlmesten, өzderjnjŋ taвь вjr вauьrlarьmen ijn tjresjp, proletarlьq revolutsianьŋ вykjl çer çyzjnde çeŋjsjn tezdetuge tijs. Kjmde-kjm өzjnjŋ tolьq azattьqь men teŋpravolь вoluьna qolьn çetkjzjp, өzjnjŋ adamgercjljgjn tanьtqьsь kelse, ol əleumettjk revolutsia ycjn çan-tənjn salьp kyresudjŋ çolьna tysuge tijs. Barlьq kapital elderjndegj əielderdjŋ talaudaqь jlgerj вasatьn adьmь imperialistjk soqьstarqa qarsь вjtjspestjk, aiausьz kyres, вeiвjtcjljk ycjn kyres, sotsializm ornatьp çatqan Sovet memleketjne qol sūqtьrmau ycjn kyres, facizmge qarsь kyres вoluqa tijs. Būl adьm proletarlar men eŋвekcjlerdjŋ sovettjk stroldь ornatu maqsatьndaqь, өndjrjs qūraldarьnьŋ çeke mencjgjn çoiu maqsatьndaqь memlekettjk өkmet вiljgjn kyrespen çeŋjp alu ycjn çasaitьn вas kөterujmen вailanьstь, mūnьŋ өzj əielderdj azat etu ycjn өte kerektj predposьlka вolьp taвьladь.

Leninnjŋ əielderge aitqan өsietterj sotsialistjk qūrьlьstьŋ

qarьctap өrleujne qarai barqansaьn, əbden türmьsqa enjp, əielderdj azat etjp, olardь anaqürlьm вijk dəreçege keterjp otьrqan Sovetter Soiuzьnan sьrt çerlerde, cьqьs tappai otьrqan çer çyzjljk ekonomikalьq krizis, çoqcьlьqtьn tynegjnde azap cegjp otьrqan, eңвekcj əielderdjң çanь men tənjn вjrdei kyirelledj. Amerika Qürama Ctattarьnda, Fransiada, Angliada, Germaniada, Italiada çəne taqь вasqa elderde kyctep salьnqan keldeneң salьqtardьң saldarьnan kepcjljk tütьnatьn zattardьң вaqasь asa qьmвattauda. Eңвek aqьnьң damьlsьz temendeuj faвrikadaqь çümьscь əielderdjң, kustar əielderdjң, çümьs jsteucjlerdjң вasьm kepcjljgj əielder вolьp otьrqan memlekettjk çəne çai mekemeler men kəsjp orьndarьndaqь qьzmetcj əielderdjң, oqьtucь əielder men вarlьq ezge professia ekjlderjnjң türmьs çaqdaiьn odan da вeter nacarlatьp, olardьң вjlek kycj men çjger kycjn mьqtap eksploatatsialap otьr. Kəsjp orьndarьnan, kontorlardan, əkjmcjljk posttardan cьqarьlqan, ertengj kynge ezderjnjң çəne çaqьndarьnьң çeitjn вjr tjljm nanьn, tyn jcjnde qonьp cьqar pana taвar-tappasьna kezj çetpeitjn, „вasь artьq“ əielder вüqarasьnьң, çümьstan cьqarьlqan proletarlar əielderjnjң, вasь вos professia ekjlderjnjң, qoqamdьq qairatkerlerdjң kyizelgen qol enercj əielder men dykencj əielderdjң sanь esude. Өzderjnjң emcektegj çəne kjckene вalalarь acьqьp, suьqqa toңьp, xalj вjtjp, eljp çatqanьn analarь kezderjmen kerjp otьr. Olar actьqtьң aidauьmen, kier kijmnen çürdai вolqan, qalьptь yi türmьsь men çümьstьң çaqdaiьnan çürdai вolqan—estiar üldarь men qьzdarьnьң oqьp вjljm ala-almai çydep, keudesj tysjp temendep, вjtuge ainalqandьqьna dərmensjz kuə вolьp otьr. Soltystjk çəne Oңtystjk Amerikanьң, Evropanьң çəne dyniejnjң ezge вelegjndegj agrarlьq elderde monopolistjk üiьmdardьң eң kepcjljk tütьnatьn zattarqa salatьn rostovciktjk вaqalarьmen qatar kyc ketermeitjn salьqtar men arenda aqьlarь üsaq carua əielder men üsaq arendatorcь əielderdj qora-qopsьsьnan вezdjrjp çatьr. Amerikanьң maqta, kofe çana qant plantatsialarьndaqь çümьscь əielder, Çaponianьң ost-indialьq cai plantatsialarьndaqь, kyrjc egjsjnjң dalalarьndaqь çəne cьqьs prussialьq iunkerlerdjң çümaqьndaqь çümьscь əielder adamcьlьqqa çatpaitьn eksploatatsia men tjrcjljktjң aiuandьq çaqdailarьnda azap kerjp zarlauda. Sol siaqtь atь culь demokratia elderjnde de eңвekcj əielderdjң kergen kynj əsjrese kapitalizmnjң qüldьraqan dəujrjnde ete aur вoluqa ainaldь. Өitkenj olar—„tek əielder“, вasqaca aitqanda вurçuazialьq qoqamnьң ete-mete pravosьz, ete-mete qol aiaqь qürsaulь mycesj, ezderjnjң taвь вjr вauьrlarьnan gerj qarsьlьq etuge, kyresuge ete-mete qaвjletj az. Sondьqtan da olardьң zəвjr-çapasь crekce aur вolьp otьr. Eger eңвekcj əielder, Leninnjң esietterjn orьndai otьrьp, ezderjnjң taвь вjr çoldastarьmen qol üstasьp sotsializm ycjn kyresken kynde

qana, olar сьnal demokratia men mədenlettjŋ igjljkterjn paidalana aladь.

* * *

„Çeŋgen“ çəne çeŋjlgen elderdegj çyz mьŋdaqan, milliondaqan əielder 1914—1918 çьldardaqь qьlmьstь qьrqьnda ølgen nemese məŋgjljk tьnьstьq sapar cegu ycjn, øzderjnjŋ tuqan çerjne qaitьp keljp øljmge ducar bolqan kyieulerjn, balalarьn, əkelerj men baurlarьn çoqtap zar eŋjreude. Eŋbekcj əielder bûqarasь adam aitqьsьz eksploatatsia çaqdaiьnda, çûpьnь aqcaqa bola barlьq eŋbegjn sarp etken, øzderjnjŋ densaulьqьna ziandь, ømjrjne qauptь, soqьs kerek-çaraqьn daiьndaitьn kəsjp orьndarьnda jstegen kynderjn, sonьŋ saldarьnan alьqpastai auruqa tap bolqan kynderjn qaiqьmen eske tysjredj. Soqьr, saŋьrau, qolsьz, aiaqsьz adamdardьŋ çəne solarqa ûqsas soqьs mygedekterjnjŋ, asьraitьn adamdarь soqьsta ølgen sorlь caldar, çesjr əielder men çetjm balalardьŋ, tolьp çatqan çydeu balalardьŋ — „soqьs balalarьnьŋ“ — bytjn armiasь „soqьstьŋ bolat qûdьqьna comьldьrьp alu arqьlь rasalardь çaqsartudьŋ“ eŋ çaqsь suretj bolьp tabьladь. Podatalar men salьqtardьŋ øsuj, onьŋ saldarьnan eŋ bjrjncj kerektj zattardьŋ baqasьnьŋ køterj'uj çer çyzjljk soqьstьŋ çalmaqan çəne osь uaqьtqa deijn soqьstьq borьciardь øteu tyrjnde çalmap kele çatqan orasan ûcьqlьrsьz somalardь kynnen-kynge əielderdjŋ esjne tysjrude. Degenmen de, soqьstьŋ çəne soqьstan keijngj dəujrdjŋ ьzqarlь sabaqtarь bola tûrsada, barlьq burçuazialьq elderge imperialistjk çaŋa qьrqьnnьŋ tûncьqtьrucь atmosferasь taqьda tønjp otьr. Soqьstь tûtandьru, soqьstь daiarlau qazjrgj kezeŋdegj øte-øte erekce køzge tyserljk belgjsj bolьp tabьladь. Soqьspen krizistjŋ qûrbandьqtarьna çoqtьŋ qasь aqca сьqarьp otьrqan, budçetterjndegj jrj defitsitter eŋbekcjlerdj aur salьqtarmen tonauqa ducar etjp otьrqan memleketter çyz milliondaqan, tjptj milliardtaqan qarçьlardь suda da, qûrqaqta da, əuede de bûqaranь çappai øltjretjn, qьrqьnqa ûcьratatьn qûraldar çasauqa çŭmsap otьr. Tyrlj kapital elderjndegj dəulettj çəne bileucj taptar qandь qьrqьn arqьlь øzderjnjŋ cekaralarьn keŋeitjp, øz tovarlarьn øtkjzu ycjn, cikj zat alu ycjn, qorqausьz ûrular men qalqtardь arsьzdьqpen, aiausьz tonaudь oilap otьr.

Oŋtystjk Amerikada memlekettjk øzara çeksûrьn soqьstar zərjn cacuda bûl soqьstarda kapitalisterdjŋ amerikalьq çəne anglialьq gruppalarь çergjljktj qalqtardь bejj cjmjrkpesten tonauqa basьm pravo alu ycjn, øzara kyresedj. Persiada, Araviada çəne øzge elderde evropalьq elderdjŋ imperialisterjnjŋ altьnqa, økmet biljgjne qomaqailьqь çanar materialdarьn çinap alqandьqь soncama mûnda tek „kezdeisoq“ bola qalsa-aq køzdj

asьp-çūmqanca vzrыv boluь mymkjn. Beibjt uaqыtыņ tūsыnda çapondьqtar Qьtaiqa caвuь! çasap, ol eldjņ tjrcjljk etetjn ortalьqtarьna, lantszi ezenjnjņ saqasыndaqь çer çyzjljk portqa, Canxaiqa orпьqьp aldь. Mancçurianыņ qalqtarь solardыņ tabanыnыņ astыnda zarlap çatыr. Olar qazjr būl çerden Qьtaidыņ oņtystjgjne, Ūlь stenadan, etjp, Beipinge deijn barьp otыr, al batьsta olar qazjrdjņ ezjnde Jcкj Monqoliaqa basьp kjrjp otыr. Olar çyrgen çolьnda qarusыz erkek, əielder men balalardыn tau-tau bolьp yijlgen eljkterjn, ertenjp tytjnj bьqsыp çatqan qiraqan yiler, fabrikalar, mektepterdj basьp etjp çatыr. Ūlttar ligasыnda komedialьq relјn alqan Batьstыņ jrj kapitalistjk memleketterjne Qьtaidыņ eckjm qolsūqpaitьndьqьn qorqau degen oi tysjne de kjrjp cьqpaidь. Olardыņ ezderj osыndai ylken eldj basьp aluqa brondь çūmыrьqьn sozьp otыr. Anglianыņ, Eransianыņ, Italianыņ ykmetterj çapon imperializmjnjņ çasыrьn, tjptj kerneu odaqtasь ekendjgjn barlьq yi tebesjne qonqan torqailardыņ cьrыldaqan ynj aitьp otыr. Būl, olardыņ Çaponia qolьnan qьtaidыņ bailьqtarьnыņ mailьraq çaqьn ezjne qaratьp aluqa tьrьsatыndьqьn, ərine, çasыrmaidь; mūnыņ ezj olardыņ, ezara dostьq senjm berucjljgjne qaramastan, bjr-bjrjne qarsь bjr-bjrlep çəne kyctj elderdjņ imperialisterjmen odaqtasьp qarulanuьna beget çasamaidь.Osь çenjnde ūlasьp otыrqan soqьs qaupь, — Qūrama ctattar ezjnjņ zeņbjrekterjnjņ salmaqtыsыn ezjnjņ eskadrasыn, bombometterjn əzjrge ezjnjņ çapondьq, britandьq konkurentterjne qarsь tesei otыrьp, Tыnьq okeannыn çaqalaularыnda ezjnjņ ystemdjgjn qorqauqa bel bailaqandьqьnan, — ol soqьs qaupь kemjmeidj.

Qiьr Cьqьstaqь alasurqan çьn-oinaq „ūlь" kapitalistjk derçavalardыņ Qьtaidь ezderjne ceksjz sьi tartatыn koloniaqa ainaldыru talabыnan turьp otыr. Sonьmen bjrge olar, ezgede təttj maqsat kezdeidj: olar Cьqьs Aziada, sol çerden sotsializm ornatьp çatqan elge caвuь! çasaudь ūiьmdastыrarlьqtai talanьc punktjn çasaqьsь keledj. Cьqьstaqь būl caвuь! Batьstaqь evropalьq „sivilizatsianыņ", „medeniettj būzucь azialьq bolcevizmge" qarsь krestovoi çorьqьmen tolьqtыrыluqa tijs. Çapon imperialisterj ezderjn batьstыņ asa qasiettj igjljkterjn qorqaucь kapitalisterjnjņ soqьsqa surыlьp cьqqan avangardь dep sanaidь, basqaca aitqanda adam balasыnыņ basыm kepcjljgjn at tebeljndei azcьlьqtыņ zorlьqь çəne eksploatatsialauь arqьlь toltыrыlatыn otqa çanbaitыn kassanь qorqauda batьs kapitalisterjnjņ avangardь dep sanaidь.

* * *

Sovetter Soiuzь beibjtcjljkke cьn nietpen ūmtыlqan çer çyzjndegj eņ bjrjncj, eņ bjrden-bjr ūlь derçava bolьp tabыladь.

Sovetter Soiuzь mūnь өzjnjŋ, taŋdaulь kөsemderjnjŋ qūrmettj senjmderjmen qana emes, tjptj odan da beter, SSSR dь soqьsqa tap qьluqa tьrьsqan Çaponianьŋ, Rumыnianьŋ çəne өzge imperialistjk elderdjŋ çauьzdьq provokatsiasьna kezdesjp otьrqan mьzqьmaitьn sabьrlыlьqьmen dəleldep berdj. Sovettj sotsialistjk respublikalar soiuzьnьŋ saiasatь — qūrьctai berjk batыldьqpen sotsializmdj ornatu, osьndai gigant js ycjn barlьq materialdьq qūraldarmen adam kycjn paidalanu. Eger proletariat pen carualar memleketj qūraldanьp çatsa çəne qūraldanuqa tijstj bolsa, mūnь būl memleket tekqana sotsializmdj ornatuqa kerektj beibjtcjljk pen tьnьctьqtь qamtamasьz etu ycjn jstep otьr. Kapitalistjk qoqamnьŋ өljm xaljndegj auru „ūlь kөsemderj" өzjn aman saqtaudь, tekqana territoriasьn keŋeituden jzdep çyr. Bjraq taptьq proletarlьq diktatura memleketj, kapitaldьŋ eksploatator өkmetjnjŋ qarauьnan çer carьnьŋ altьdan bjr bөlegjn alьp qoidь. SSSR da qьlьm men texnika kyc-çjgerdjŋ, asa bai çaratьlыs bailьqtarьnьŋ çaŋa kөzderjn yzdjksjz acьp otьr, būlardь Sovetter Soiuzь endj-endj qana igerjp keledj. Būqan gigant besçьldьq plandь orьndaqan adamdardьŋ tvorcestvolьq kyc-quatьn çəne 160 milliondaqan qalqtьŋ tovardь orasan kerek etetjndjgjn qosa aitu kerek. Өkmet biljgj men altьnqa mysesj tolmaqandardьŋ kөzdegen olçasь qandai deseŋcj!

Alaida burçuazialьq elderdjŋ myse tūtpaucьlьqь qana Sovetter Soiuzьna cabuыl çasauqa itermelep otьrqan çoq. Imperialisterdj sovetterge qarsь өzjnjŋ qaruьn soquqa asa kycpen aidap salьp otьrqandьq sebebj, SSSR dьŋ cьn mənj men tarixi maqsatь bolьp otьr. Sotsializm ornatьp çatqan el proletarlьq revolutsianьŋ bel balasь bolьp tabыladь. Būl el, kapitalizmdj kyctep qūlatьp, sotsializmdj revolutsialьq çolmen ornatu ycjn eŋbekcjlerdjŋ çetkjljktj kyctj, pjsjp çetjskendjgjnjŋ çer çyzjljk tarixi dəlelj bolьp tabыladь. Kapitalizmnjŋ krizisj dəujrjnde Sovetter Soiuzьnьŋ tvorcestvolьq quatь sotsializmnjŋ kapitalizmnen asьp tyskendjgjnjŋ dəlelj boladь. Sotsialisjk memlekettjŋ çəne onьŋ gigant qūrыlьsьnьŋ өmjr syrujnjŋ өzj burçuazialьq əlemdegj eksploatatsialanucьlar men ezjlgenderdj өzjnjŋ ylgjsjn aluqa, kapitalizmdj typ tamьrьmen qūrtьp, sotsializm ornatu ycjn revolutsialьq kyreste memlekettjk өkmet biljgjn өzjne qaratьp aluqa typkjljktj caqьru bolьp tabыladь. Būl caqьruqa yn qosьlmai qalmauь kerek. Sonьmen Sovetter Soiuzь, burçuazialьq elderdjŋ bascьlarьna kapitalistjk stroidьŋ aqtьq kynj bolmai qoimaitьndьqьn qьnçьlta esjne salucь bolьp tabыladь.

SSSR qa qarsь daiьndalьp çatqan soqьs, çer çyzjljk sūrapьl өrttj sөzsjz qaita tūtandьrmai qoimaidь. Osьndai naqьz apat boladь degen qial, būl mьrzalardь qьlmьstь nietterjn orьndauьn toqtatpaidь. Olar çer çyzjljk qьrqьnda, өzderjnjŋ 1917 çьlqь qьzыl Өktəbrdjŋ orasan çeŋgendjgjnen kek alqьsь

keledj. Jstjn mənj, olar ycjn ne eljm, ne bolmasa tjrcjljk etuge tjreljp otьr, jstjn mənj kapitalizm men sotsializm arasьndaqь cecucj aiqas turalь, вjr uьs dəulettj adamdardьn milliondaqan dəuletsjzderdj ezjp, eksploatatsialauqa ūmtьluьmen osь milliondardьn qūldьqtan çəne eksploatatsiadan qūtьlu çolьndaqь revolutsiacьl qairatьnьn arasьndaqь cecucj aiqas turalь вольp otьr. Kapitalisterdjn nietjnce, kapitalistjk elderdjn proletarlarьn kapitalizmge qarsь keterljs çasap, onь toltaru tjlegjnen taidьrьp kycjnen airu ycjn olar ezderj çer çyzjljk ylken qьrqьnda вjrjn-вjrj çьqьp saluqa tijs, deidj.

Amal qanca, enвekcj əielderdjn qalьn вūqarasь əlde bolsa вūl məselelerdj ezjne qatьsь çoq dep sanaidь, sondьqtan olar ez bastarьnьn tjrcjljgjnen tijstj qortьndьlar çasaudь tjlemeidj, eitkenj olar əlde bolsa sasьq meccandьq morəldjn вūqauьnda otьr, вūl morəl вольnca, вūl məseleler „çoqarь saiasat" sferasьna çatadь, вūl məselede əielderdjn jsj çoqtьmьs. Būl məselelerdj talqьlaudan bastartqan, çaltarqan əielder ezderjnjn kyndeljktj myddelerjne de qarsь, əielderdj sotsializm arqьlь tolьq azat etudjn tensəulettj maqsatьna da qarsь ylken kecjrjmsjz kynə jsteidj. Beiвjtcjljk ycjn çəne Sovetter Soiuzьna eckjmnjn qolsūqpauь ycjn kyres enвekcj əielderdjn en çaqьn, çan qiar jsj вольp taвьladь, olar əielderdjn ekj çaqtap ezjlujnen azat boluьna çetkjzetjn Lenin esietterjn çyzege asьruqa ezderjnjn barlьq kycjn çūmsauqa tijs. Çer çyzjljk soqьsqa caqьrudьn ecqandaib, ecqandai çer çyzjljk qьrqьn proletarlardьn sanasьn kyngjrttendjrmei, olardьn kycjn əlsjretjp, qaçьtpau ycjn kyres ərвjr enвekcj əieldjn qanьna sjngen js вольp taвьladь. Əielder kapitalizmge qarsь kyreste ezjnjn tūrmьstьq çəne mədeni tjlegjn qorqap, kapitalistjk stroidьn ornьna sotsialistjk stroi ornatu ycin kyresuge tijs.

Myddelerdjn açьraqьsьz ortaqtьqь tenjz ben taulardan, cekaranьn cūbar baqanalarьnan etjp вykjl çer çyzj enвekcjlerjnjn, ūltьna, rasasьna, çьnьsьna qaramastan, basьn qosadь. Burçuazialьq qoqamdaqь dəuletsjz çəne kem dəulettj adamdardьn qalqaralьq ьntьmaqь, qalqaralьq çauьngerljk odaqqa ainaluь kerek, вūl odaq olardь вjr-вjrjmen çəne sotsializm ornatьp çatqan eldegj ezderjnjn azat apa-sjnljlerjmen, aqa-jnjlerjmen, açьraqьsьz bailanьstь etetjn boluqa tijs. Imperialisterdjn qūraldь kycjmen Sovetter Soiuzьn qiratuь çəne onьn tendesj çoq qūrьlьsьn çoiuь barlьq elderdjn proletarlarь men enвekcjlerj ycjn tarixi məndj erekce çenljs bolqan bolar edj. Būl apat ystemdjk etucj taptardьn ezjnjn kyc-quatьna senjmjn kəp çьldarqa вekjndjrjp, olardьn qolьna enвekcjlerdj ezjp, aiausьz eksploatatsialau ycin çana qūraldar berer edj. Būl katastrofa sьвaqasьz вūqaralardьn ezderjnjn kergen aur azaptarьna qarsь, вūqaudan, esjmqorlьq eksploatatsiadan bosanuь

ycjn kyresetjn aiьrdь çjgerjeen, aiьrdь вatыldьqын dəmensjzdenojrgen вolar edj. Bul katastrofa kapitalistjk elderdegj eңвekcj əielderdjң sorь xaljn ədam təzgjsjz nacarlatuqa apaгьp tjregen вolar edj. Tarixtың вygjn tandьqь kyn tərtjвjne qoiыьp otьrqan əielderdj qoqamның tolьq pravolь mycesj dep tanuьn kəpke deijn keijnge sыгьp tastaqan вolar edj.

* * *

Sanalыlьq çəne qalqaralьq вelsendj ьntьmaq kərsetu SSSR daqь nasattь çeңucjler men sotsializm ornatucьlardь airьqca вeineleidj. Olar вeiвjtcjljktj çəne əz eljne eckjm qolsūqpauьn qorqai otьrьp, tekqana proletarlьq revolutsianың qьzьl qan təgjspen alqan qasiettj çerjn qorqaumen qoimai, sonьmen qatar вykjl çer çyzjnjң proletarlarь men eңвekcjlerjnjң tjregjn odan da вeter qorqaitьndьqьn çaqsь вjledj. SSSR dың eңвekcj əielderj — cet eldegj əzderjnjң ezjlgen apa-sjңljlerjnjң aldьңqь qatarlь otrədj—kyndeljktj, saltanattь məçjljsterde, çinalьstarmen demonstratsialarda Leninnjң asa qьmвattь əsietterjn saqtauqa ant вerjsedj. Bykjl SSSR kəlemjnde, Polca men Rumыnia cekarasьnan Tьnьq okeannың çaqalauьna deijngj çerde вūl əielderdjң sotsialistjk qūrылыs jsjne вerjlgen ceksjz entuziazmj olardың antьn jske asьradь.

Erkektermen вjrdei вjljm alьp otьrqan əielder qazjrdjң əzjnde Qьzьl Armiada da, Qьzьl flotta da çəne aviatsiada da sirek emes. Əskeri mektepterden ətken əielder əzjnjң вoiьndaqь qasietjn sezjp, Məskeudjң Qьzьl alaңьndaqь zor paradtarda, quanьcтьь, maqtanьcтьь kylkjmen sap tyzep çyredj. Sovet memleketjn imperialisterdjң caвuыlьnan qorqauda çanьn aiamai вatыldьq, erljk, kərsetude Sovetter Soiuzьның əielderj erkekterden qalьspaidь. „Kyң вolqannan gərj, əlgen artьq!“ Kapitalistjk elderdegj eңвekcj əielderdjң encjsjne tigen kyndjk, вūl əielderdjң əzderjnjң apa-sjңljlerjnjң myddesj ycjn azat adam вalasьның qalqaralьq otanьның eckjm qol sūqpaitьndьqьn qamtamasьz etuge ūmtылqan qairatьn çalьndatadь.

Qandai tamaca kərjnjs, qandai tamaca syikjmdj ylgj! Adaldьq ystjne adaldьq! Kapitalistjk elderdegj eңвekcj əielderdjң daңqьn сьqaratьn, авroiьn arttьratьn jsj—SSSR daqь əzderjnjң apa-sjңljlerjnjң internatsionaldьq ideialarының kycjmen çalьnьna sezjmderj men qūlьqtarьna sai вola вjlude. Olar əzderjnjң taвь вjr вauьrlarьmen вerjk çəne сьn odaqtasa otьrьp, Leninnjң əielderdj azat etjp, olarqa teңpravo вerudegj asa qьmвattь əsietterj mardьmsьz, eckjmdj ecnərsege mjndettemeitjn salqьn formula emes, qaita qoqamdьq stroidың negjzj, adam вalasының ekj çьnьsьnda adamgercjljktjң çoqarь satьsьna kəteretjn, olardь syijspendjkpen вjrlesjp eңвek etudjң anaqūrlьm mərteвelj, вaqьttь odaqьn

bastaitьn printsipj bolьp tabьlatьn çer çyzjndegj eꞑ bjrjncj' bjrden-bjr memlekettjꞑ barlьq cekaralarьnda qaup tuƣьzьp otьrƣan memleketterdjꞑ qūraldarьn qūrtuƣa tijs. Sovettjk stroimen əielderdj azat etudjꞑ arasьndaƣь açьraƣьsьz bailanьstь uƣьnuda çoƣarь dəreçede damьƣan kapitalistjk elderdjꞑ əielderj, Qьtaida qьzьl partizandarmen bjrlesjp çapondьqtardьꞑ tonaucьlьq çorьqtarьna qarsь, çer lelenucj feodaldardьꞑ qaldьqtarь men ekspioatatsialauƣa aranьn acqan Nankin ykmetj siaqtь ças burçuazianьꞑ eꞑbekcjlerdj tonaucьlьƣьna da qarsь kyresjp çatqan proletar əielderdjꞑ, üsaq carua əielderdjꞑ, qol ɵnercj əielderdjꞑ, studentkalardьꞑ, oqьtucь əielderdjꞑ būqarasьnan masqara bolьp artta qalmauƣa tijs. Ɵzjnjꞑ qūrban boluƣa erljk dalarlьƣьmen, ɵljmge basьn bailaumen eskj zamanƣь eꞑ daꞑqtь geroilarьnan qalьspaitьn būl əielderdjꞑ ystjnde oraq, balƣalь çəne bes būrьctь sovet çūldьzь bar tu çelbjreidj. Leninnjꞑ əielderge aitqan ɵsietterj men onьꞑ revolutsiacьl bel balasь SSSR olardьꞑ çyregj men qairatьna quat beredj.

Eꞑbekcj əielder barlьƣь bjr kjsjdei bolьp, imperialisterdjꞑ dalarlap çatqan apatьna qarsь, basqaca aitqanda barƣansaibn qaupь kyceijp otьrƣan soƣьsqa qarsь bjtjspestjk, batьl kyresucj bolьp bas kɵterulerj tijs. Olar qazjrdjꞑ ɵzjnde-aq Сьƣьs Aziada, Oꞑtystjk Amerikada, aƣьlcьndar koloniasь—Indiada, gollandьqtar koloniasь — Indoneziada, fransuzdar koloniasь — Indo-Qьtaida, fransuzdardьꞑ, ispandьqtardьꞑ, italialьqtardьꞑ—Afrikadaƣь bolьp çatqan çəne Irakta, Siriada, Afrikada çəne taƣь basqalarьnda dalarlanьp çatqan imperialistjk soƣьstardьꞑ çalpь mənj men maqsattarьn bjr sekuntte esten cьƣarmauƣa tijs. Ɵzjnjꞑ qūruьna soƣьstan məulet tjlep otьrƣan kapitalizmnjꞑ ɵljp bara çatqandьƣьn osь soƣьstar dəleldeidj. Qarƣьs atqan kapitalistjk sistema bolьp otьrƣan monopolistjk ystem gruppalardьꞑ barlьq ymjtj, barlьq tjlegj men talabь osь soƣьstarƣa audarьlьp otьr. Olardьꞑ adam aitqьsьz qьm-qiƣac qarsьlьqtarь bola tūrsa da bjr ƣana çalpь talap — Sovetter Soiuzьn qūraldь kycpen çoiu talabь — barlьq imperialisterdj bjrjktjrjp otьr. Barlьq elderdjꞑ imperialisterj çatsa da, tūrsa da osьnь kɵkseidj. Sol siaqtь çaꞑa bas kɵterjp otьrƣan german imperializmj de ɵzjnjꞑ kyctj çaularьnan qaita qarulanuƣa rūqsat alƣьsь keljp bas iuge, basqaca aitqanda kjsj ɵltjruge çəne bɵtennjꞑ çerjn basьp aluƣa pravo alьp, onьꞑ ornьna bolcevizmdj qūrtu ycjn ɵzjn „aldьꞑƣь qatarlь çauьnger„ esebjnde qьzmet etucj etjp üsьnƣьsь keledj. Sonьmen bjrge ol betjn boiap, ɵzjn sivilizatsia men mədeniettj qorƣaucь etjp kɵrsetkjsj keledj.

Kyndeljktj kɵrjp otьrƣan beinet pen çoqcьlьqtьꞑ azabьnan qūtьla almai çyrgen, azattьqqa, ɵzjnjꞑ adamcьlьƣьn baiandь etuge ūmtьlьp otьrƣan milliondaƣan eꞑbekcj əielder imperialistjk çaꞑa qaupqa qarsь cьƣu ycjn bjrjgulerj kerek. Osьndai ylken qaup

bolьp tūrqanda olar mьzqьmaitьn bjrjkken çauьngerljk maidan çasaularь kerek, olar ɵzderjnjn osь uaqьtqa deijn bɵljnjp kelgendjgjn: tyrlj saiasi partialarda, profsoiuzdarda nemese qandai da bolsьn ɵzge ūiьmdarda bolqandьqьn, ne ol, ne būl professianьn myddelerjn, ūltьq, rasanьn nemese djnnjn aiьrmasьn, — osьlardьn bɵrjnde esten сьqaruqa tijs. Partiada çoq ūiьmdarqa bjrjkken ɵzderjnjn baиьrlarьna ūsap, ɵielder de solarmen bjrjgjp imperialistjk soqьstarqa qarsь kyresu ycjn, Sovetter Soiuzьn qorqau ycjn sol baиьrlarьnьn qatarьna qosьlularь kerek. Ol-olma, solqьldaqtьqtьn kymɵndanucьlьqtьn qaupь tua qalsa, olar en aldьnqь qatarda boluqa tijs. Amsterdamda bolqan qalqaralьq soqьsqa qarsь kongres partiada çoqtardьn imperialistjk soqьstarqa qarsь çauьngerljk ūiьmdasuьnьn mymkjndjgjn çɵne onьn orasan zor manьzь bar ekendjgjn kɵrsettj. Qūldardьn basьna yijp tɵgetjn kapitaldьn barlьq apattarьna qarsь qūldarqa tuьsqandьq kɵmek beru çɵnjnde partiada çoq uiьm bola otьrьp, meçrabpom barlьq apattardьn en zorьna qarsь — imperialistjk soqьsqa qarsь ezjlgenderdj qorqau initsiativasьn ɵz moinьna aldь. Amsterdam kongresj partiadan sьrt bola otьrьp imperialistjk soqьstarqa qarsь kyrestjn, bailьqьn arttьru maqsatьmen osь soqьstardь provokatsialaucь, milliondaqan adamdardьn qanьmen qūrьp bara çatqan kapitalizmdj çasartuqa ymjttengen kyctj kapitalistjk gruppalar men gruppa sьmaqtarqa qarsь kyrestjn bjrjkken maidanьnьn demonstratsiasь boldь.

Meçrabpom uiьmdastьrьp ɵtkjzgen soqьsqa qarsь kongres kapital elderjnde tyrlj partialardь, ūiьmdardь çɵne osь uaqьtqa deijn bjr-bjrjne qattь qarsь bolqan tyrlj ɵleumettjk kɵzqarastardь çaqtaucьlardьn çɵne solardьn ɵkjlderjnjn basьn qostь. Osьndai qalcьlьqtarqa qaramastan, çalpь qauptь çauqa qarsь kyresudjn kerektjgj çɵnjndegj sana imperialistjk soqьsqa qarsь, Qьtaidь kolonia etucjljkke qarsь, SSSR dь qorqau ycjn kyres uranьmen ɵtken kongrestjn barlьq cūmьsьn belgjledj.

Osьndai retpen qūrьlqan erkek, ɵiel enbekcjlerdjn partiadan tьs çauьngerljk bjrljgjnjn tɵnjregjne cьn burçuazialьq patsifister çɵne en aldьmen beibjtcjljk pen bostandьq ycjn kyrestjn Qalqaralьq ɵielder ligasьnьn ɵkjlderj çinaldь. Qimьl çasaudьn partiadan sьrt Komitetj soqьsqa qarsь kongrestjn cūmьsьn jlgerj bastьrьp, alqa aparuda. Kyresjp çatqan proletariattьn partiadan tьs tuьsqan ūiьmь MOPR men jstes bolu Komitet ycjn ɵte-mɵte baqalь js, būl jstestjk, proletarlar būqarasьn ɵljmge ūrьndьrьp otьrqan imperialistjk soqьstarqa qarsь onьn kyresjne stimul çasaidь. Komitet, basqasьnan būrьn, Montevideo men Canxaida qalqaralьq kongrester ɵtkjzudj ūiqardь.

Imperialistjk soqьstarqa qarsь partiadan sьrt çorьq çasau ycjn kyrestjn çɵne çenjstjn sɵzsjz cartь bolьp sanalatьn enbek-

cj əlelderdjn̡ qatnasuь өte-mөte kerek. Imperializmge qarsь kyreste man̡ьzdь paida tigjzu qolьnan kelmeitjn en̡вekcj əlelder çoq. Çoqarь dəreçedegj maqsat ycjn çūmьs pen kyres ystjnde qana ercitjn өzderjnjn̡ kycterj men qaвjletjn əielder kөвjnese өzderj de sezвei qaladь. Bjz вūl arada вūqaranьn̡ ūlь qьzmetjnjn̡ вūlçьmaitьn negjzj вolьp taвьlatьn вaiqausьz, kyndeljktj, ūsaq çūmьstь da aitьp otьrmьz. Būl „ūsaq" çūmьs çan̡a kyrescjlerdj—əielder men erkekterdj—imperialisterge qarsь ərqilь ədeвietterdj, listovkalardь qalqtьn̡ qalьn̡ вūqarasь arasьnda taratucь esевjnde, osь kyrestj çyrgjzu ycjn qarçьlar çinaucь taqь вasqalar, taqь sondailar esевjnde ortaq ūlь jske qatьstьradь. En̡вekcj əielderdjn̡ qalьn̡ вūqarasьnьn̡ imperialisterge qarsь osьndai вaiqausьz çūmьsьnda imperialistjk soqьsqa çəne onьn вastь aiьpkerj kapitalizmge qarsь kyrestjn̡ təçriвelerj, qiadan kөrgjc, qūrьctai вerjk çauьngerlerj men вascьlarь өsjp otьr. Өzjnjn̡ semiasьnan sьrt top jcjnde өzjnjn̡ pjkjrjn aitu nemese qandai da вolsa ūsьnьs engjzu ycjn auzьn acuqa вatьlь вarmaitьn əiel өz kycjnjn̡ cegjn вjle almaidь. Əielder ūsaq-tyiek mjndetterdj orьndaudan kyrdelj, çauaptь mjndetterdj atqaruqa kөcjp, çūmьs pen kyres ystjnde qana өz kycjn вaiqai aladь. Sansьz kөp, atь cьqpaqan, вelgjsjz əielderdjn̡ osьndai emeskj jstestjgjnjn̡ arqasьnda вarlьq elderdjn̡ eksploatatsialanucьlarь men ezjlgenderjnjn̡ qalqaralьq ьntьmaqь ycjn, өz eljne olardьn̡ çauьz çaularьna qarsь вjtjspei kyresu ycjn acьqtan-acьq sөz sөileitjn əielderdjn̡ orasan zor вūqarasь toptanuda. En̡вekcj əielderdjn qalьn̡ вūqarasьnьn̡ qatnasьnsьz kapitalistjk elderdjn̡ ykmetterj men parlamentterjne, taçaldь çau kapitalizmge qarsь kyreske qūrьctai çauьngerljk вatьlьn kөrsetetjn вjrde-вjr çinalьstьn̡, вjrde-вjr demonstratsianьn̡ вoluь mymkjn emes. Būl вatьldьq əielderdj çəl demonstratsiadan imperialisterge qarsь protest çasauqa, SSSR dь qorqap, revolutsialьq qimьlqa kөcuge sөzsjz itermeleidj, вūl çөndegj kyres qьmвatqa tysedj, вjraq вūdan вjrde-вjr əiel seskenвeuge tijs.

Barlьq elderdjn̡ imperialisterj en̡вekcj əielderdj qьlmьstь soqьstьn̡ tjlsjz, passiv kuəljgjnen sol soqьstьn̡ вelsendj qatnasucьsь etuge tьrьsadь. Būl Pөl Bonkurdьn̡ moвilizatsialьq zan̡ьnda ecвjr вoiausьz meiljnce acьq aitьlьp otьr; вūl Pөl Bonkur son̡qь uaqьtqa deijn fransuzdьn̡ reformistjk sotsial-demokratiasьnьn̡ kөrnektj kөsemderjnjn̡ вjrj çəne II Internatsionaldьn̡ gylj вoldь. Fransuzdьn̡ вurçuazialьq respuвlikasь əlj kynge deijn əielderge saiasi sailau pravosьn вeruden вastartadь, syite tūrsada soqьstьq çan̡a zan̡ əielderge əsjrese soqьs өndjrjs kəsjвjnde jsteitjn əielderge, en̡ qatan̡ statialarьn qoldanьp otьr.

Barlьq elderdjn̡ proletarlьq en̡вekcj əielderj вūl zan̡sьz-aq soqьs kezjnde tyrlj kөmekten airьludьn̡ saldarьnan, acarcьlьq, çoqcьlьqtьn̡ syrgjnjmen, laçsьzdan soqьs zavodtarьna вarьp,

ənda eŋ ɵljncj çaqdaida çümьs jstegendjkterjn ümьtpaidь. Al qazjrdjŋ ɵzjnde de kapitaldьŋ kyŋderjn aur mūqtaçdьq, dūrьsьraq çalaqьqa bola soqьs kəsjp orьndarьnda jsteuge aidap otьrqan çoq pa? Əielder çapon tonaucьlarь men olardьŋ barlьq kapitalistjk elderdegj, odaqtastarь ycjn qūral soquqa kɵmektesjp otьr.

Proletarlьq eŋbekcj əielder ecqandai qūrbandьqtardan taisalmastan, ɵzderjn imperialistjk soqьsqa, SSSR qa qalqaralьq zabuьldь əzjrleuge, çer çyzjljk sūrapьl çaŋa ɵrttj tūtatuqa zorlap qatnastьrudьŋ barlьqьna qarsь asa zor kyc-çjger salьp, çan-tənjmen kyresuge tijs. Əielder sol siaqtь imperialisterdjŋ əzjnjŋ qьlmьsьn çyzege asьruь ycjn bjrde-bjr qol kɵterjlmei, oqan ecbjr kɵŋjl qoiьlmaitьn etulerj tijs. Çūmьscь əielder bygjngj kynj tabatьn bjr sьndьrьn nanь ycjn imperialistjk tonauqa, kjsj ɵltjrucjljkke kɵmektesjp, al erteŋgj kynj sol ycjn ɵzderjnjŋ çūmьsь men eŋbegjnjŋ çaqdaiьn nacarlatьp, ɵte-mɵte qūnь qьmbat—sotsializm arqьlь ɵzjn azat etuden bastartuqa tura keletjnjn este ūstaularь tijs. Olardьŋ barlьq professialь aqa-jnjlerj men apa-sjŋljlerjnjŋ çappai, çan qiarlьq kɵmegj, imperialisterdjŋ qūralьn çoiu çolьndaqь erljk kyresjn oŋailatadь. Azaptь mūqtaçdьqqa qaramastan, olar soqьsta spekulətsia çasap, dynie çinap baiucь adamlardьŋ, təttj tamaqtardan maiьsьp çatqan stolьnan laqtьrqan qaldьqtarьn—ɵzderjnjŋ ɵlgen aqa-jnjlerj men apa-sjŋljlerjnjŋ qanьnьŋ isj aŋqьqan qaldьqtardь qabьl etpeidj.

Barlьq elderdjŋ imperia'isterj soqьsqa qarsь kɵterljstj tūncьqtьru ycjn oq-dərjnj alamaitьndьqь çəne acarcьlьqtьŋ qaupьna toqtanaitьndьqь ɵzjnen-ɵzj alan. Çauьngerljk batьldьqqa bel bailaqan, imperialistjk soqьstarqa qarsь kyresucj əielder būdan qorьqpauь kerek. Olar kɵcedegj demonstratsialarqa, taptьŋ tapqa qarsь kyresjne ainalatьn, eksploatatsialanucьlardьŋ çəne ezjlgenderdjŋ eksploatatorlarqa, ezucjlerge qarsь qūraldь kyresjne ainalatьn kɵpcjljk zabastovkalarqa qatnasularь kerek. Gəp mərtebelj, tjptj asa mərtebelj maqsat çolьnda bolьp otьr qoi. Erkek əiel, eŋbekcjlerdjŋ imperialisterge qarsь bjrjkken kyresj tonalqan çəne ezjlgen milliondardьŋ ɵz otanьnda ɵkmet biljgjn qaratьp alu ycjn, kapitalizmdj qūlatьp, sotsializmdj ornatu ycjn olardьŋ kyresjndegj bjrjncj cecucj adьmь bolьp tabьladь. Təçribe alu, sanalьlьqьn arttьru, qairatьn bekjndjru çɵnjnde satьdan-satьqa kɵterjljp, genj Leninnen quat, bascьlьq alqan eŋbekcj əielder būqarasь jlgerj basьp keledj.

Damudьŋ osь protsesjmen kɵptegen əielderdjŋ jlgerjde alqa basuь da ɵte tьqьz bailanьstь; olar mūnan bьlai partiada çoq, beitarap kyijnde qalmaidь: olar eŋbekcjlerdjŋ quatьn kyceitudjŋ qūral retjndegj salasi partianьŋ maŋьzьn ūqьnadь, ɵitjp eksploatatsialanucь çəne ezjlucj būqaranь olardьŋ nan

ycjn, bostandьq pen mədeniet ycjn kyresjndc basqara alatьn вjrden-вjr partianьŋ, — kommunistjk partianьŋ — qatarьna kjredj.

Imperialistjk soqьstarqa qarsь kyres, kapitalizmge qarsь kyres çəne вykjl dynienj qьzьqtьrqan sotsializm ycjn kyres — imperialistjk soqьstardь acьqtan-acьq çaqtaucьlardьŋ, sonь demeucjlerdjŋ вarlьqьna qarsь çəne solardь tuqьzatьn вurçuazialьq stroiqa qarsь aiausьz kyres pen açьraqьsьz вailanьstь kyres. Sondьqtan, eksploatatsialanucь çəne ezjlgen вūqara çalqan вurçuazialьq demokratianьŋ sjlteujmen reformistjk вjr çeŋjl sekjrujmen qana kapitalizmnen sotsializmge „ьrqьp tysedj-mьs" degen çalqan qьlьmdь reformistjk qorqaucьlarqa çəne onь uaqьzdaucьlarqa qarsь aiausьz kyresu kerek. Bul өtjrjk „teorialardь", kapitalizmnjŋ ezgjsjn qūlatu jsj tek revolutsialьq muzьkanьŋ dyвjrjmen qana jsteledj degen sananь kyceitu çolьmen əckereleu kerek. Reformistjk kөkseucjljkter men elestj illuzialar kjmde-kjm вostandьqqa aiausьz kyresten вasqa çolsьz qolьmьz çetpeidj deitjnderdjŋ çauьngerljk вatьldьqь men kyreske ūmtьlqan qairatьn ulandьrьp, meceuletedj. Reformistjk kөkseucjljk pen elestj illuzialar вūqaranь cавьttь, вjrden-вjr, maqsatqa вastaitьn çoldan — revolutsialьq kyres çolьnan — cьqьs tappaitьn tūiьqqa, tūtqьlqa qarai audaradь.

Qazjrgj momentte imperialistjk soqьstarqa aidap salucь eseвjnde, taptьq kyrestjŋ arenasьnda kapitaldьŋ qorqaucьsь çəne вjrjncj çauьngerj eseвjnde вas kөterjp otьrqan las, qanqūilь facizmge qarsь kyresu ycjn dalьndalьp, zor qūrвandьqqa вas вailauqa вarlьq kyctj çūmsau kerek.

Facizm eksploatatsialanucь вūqaranьŋ taptьq-sanalь tūrmьsьnьŋ qandaiьn вolsa da çoiьp, osь tūrmьstь çasaucьlardь kycpen qьrqьsь keledj. Eger, өzjnjŋ azattьqь men teŋpravosь ycjn kyresjp çatqan əlelge reformizmnjŋ вьqsьqan ūsaq вurçuaziacьl qonaq yijnde orьn çoq вolsa, oqan facistjk „ycjncj imperiada" da orьn çoq, mūndaqь əiel вala tuatьn macinanьŋ, teçeusjz ielenucjsj, вūiьrucьsь — өz kyieujnjŋ tjlsjz kyŋj rөljn atqaruqa tijs. Eŋвekcj əielder sotsializmdj azat etude imperialisterge qarsь ūiьmdasqan, вjrjkken maidan arqьlь sotsializmdj azat etu jsjndegj osь airьqca qauptь, aiausьz, qastasqan çaudь qiratuqa вarlьq kycjn çūmsauqa tijs.

* *

Qalqaralьq kommunistjk əielder kynj eŋвekcj əielderdjŋ revolutsialьq kycterj өzderjnjŋ kyndeljktj myddelerjn qorqau ycjn, sotsializm arqьlь azattьq alub ycjn вjrjktjrudjŋ asa maŋьzdь faktorь вolьp taвьladь. 1910 çьlь II Internatsionaldьŋ Kopengagende вolqan Qalqaralьq sotsialistjk əielder konferensiasьnda çьlsaiьn Qalqaralьq proletarlьq əielder kynjn

etkjzuge qauls etjldj. Bül qauls 1905 çыlь patcalьq Reseide bolqan ülь çemjstj revolutsialьq qozqalьstьn çəne əsjrese Məskeude bolqan büqaralьq zabastovkalar men barrikadalьq ürьstardьn stixialьq kycjnjn ьqpalь men сьqarьldь. Bül qauls əielderdj sotsializm arqьlь azat etu çenjndegj Lenindjk esiet mənjnde dəl markstjk ruxqa belendj. Əielder kynj proletar əielderdjn kyndeljktj asamanьzdь müqtaçdarь negjzjnde erkek, əiel proletarlardьn burçuazialьq stroiqa, onьn negjzj — kapitalizmge qarsь, sotsializm ycjn taptьq kyresjn üьmdastьruqa tijs. Onьn initsiatorlarьnьn pjkjrj boiьnca Qalqaralьq əielder kynjndegj demonstratsialar revolutsiacьl büqaranь imperializmnjn taptьq kyrestegj barqansaiьn ercjp otьrqan qьsьmьna da qarsь, sol siaqtь revizionistjk, reformistjk aqьmdardьn barqansaiьn çümьscь qozqalьsьna anqьrtta enjp ketujne qarsь çəne opportunistjk kesemderdjn ezderj basqarьp otьrqan partialar men üьmdardьn sanasьna, çauьngerljk batьldьqьna jrjtkj ьqpalьna qarsь attandьruqa tijs. Qalqaralьq əielder kynjndegj demonstratsialar büqaralьq zabastovkalar men tyrlj büqaralьq ereujlderdjn tenjregjndegj çana bolat buьn bolьp tabьluqa tijs, bül zabastovkalar men ereujlder kapitalizmdj qülatьp, sotsializmdj ornatu ycjn imperializmge qarsь revolutsialьq kyrespen aiaqtaluqa tijs.

Ɵzjnjn revolutsialьq asьlьna сьn adal, Qalqaralьq əielder kynj 1917 çыlь 8 martta Petrburgta „nan, bjtjm, bostandьq" üranьmen kece ürьsьnda ken orьn aldь. Kəsjp orьndarьndaqь, çümьscь kvartaldarьndaqь çəne kazarmalardaqь bolceviktjk qaçьrlь, ьçdaqattь daiarlьq çümьsьnьn arqasьnda sarizmnjn qüraldь kycterjmen kyreste büqara çenjp сьqtь. Seitjp, Reseide Qalqaralьq əielder kynj burçuazialьq-demokratialьq revolutsianьn typkj kezj boldь, bül burçuazialьq-demokratialьq revolutsia ezjnjn aldьna ecbjr tendesj çoq anaqürlьm çoqarь maqsat qoiqan, çer çyzjljk tarixi orasan manьzь bar Ɵktəbr revolutsiasьna ülastь. Sol kezdjn ezjnde II Internatsionaldьn partialarь men üьmdarьnьn Qalqaralьq əielder kynj enbekcjlerdjn senjmpaz büqarasьn adastьruqa arnalqan ereskel falsifikatsia bolьp sanaladь. Qalqaralьq proletarlьq ьntьmaq pen sotsializmnjn barlьq printsipterjn 1914 çыlь aqüsta çəne imperialistjk qьrqьn tüsьnda masqara aiaq astь etken II Internatsional kesemderj, büqaranь qalqaralьq ьntьmaq kersetuge caqьratьn maqtanьstь pravosьnan airьlьp qaldь. Olardьn çauьzdьq predateldjgj kecjrjlmeitjndjgj, ümьtьlmaitьndьqь sondai boldь, reformistjk kesemder, erkekterj bolsьn əielderj bolsьn, kapital ekjlderj men ekonomikalьq çəne saiasattьq jstestjk çasaudьn bürьnqьsьnca çümьscьqa qarsь printsipsjz saiasatьn çyrgjze otьrьp, qazjrde de sol predateldjkterjn jstep keledj. Solardьn jcjndegj kei bjreulerjnjn ministrljk çəne prezidenttjk kreslolarqa otьrьp raqatqa comьь-

nan, kapital qūldarьnьŋ malailarьnьŋ вiljgj tьrnaqtai ūtqan çoq. Qaita kerjsjnce, osьnьŋ saldarьnan tuqan saiasi ças вalalardьŋ maqnasьz ymjtterj proletariattьŋ aiaqьn kjsendep, kycjn ketjrjp otьr, proletariattь вurçuazialьq demokratia ecuaqьtta da ecвjr ьqtiarьmen вermeitjn økmet ycjn revolutsialьq kyresten вasqa çaqqa audarьp otьr. Koalitsialьq ykmetter, søitjp, eŋвekcj əielderge tepkj kørsetjp otьrqan qauptь zarьqularda, əielder qūrвandьq воlьp otьrqan facistjk aiuandьqtar çønjnde meiljnce aiьptь. Tjl çetkjsjz çoqcьlьqtan zarьqьp otьrqan, aldauqa køngen, senjmpaz erkek, əielder çūmьscьlardьŋ qanьna malьnqan, tysj øngen reformizmnjŋ las tuьnan yzjldj-kesjldj вezjp, çeŋjstj kyn jigerj daвьldaqan, Kommunistjk Internatsionaldьŋ çelвjregen alqьzьl tuьnьŋ tøŋjregjne toptanuqa tijs.

Eŋвekcj əielderdjŋ sansьz armiasьnьŋ imperializmge qarsь, sotsializm ycjn kyresudegj saltanattь ynj quattь qimьlqa ainaluqa tijs. Kyndeljktj eŋвek pen kyres olarqa вaqьt çəne maqsat sjlteitjn qanьmen qanь, çanьmen çanь вjte qainasqan ūran воluqa tijs. Būqaralьq çəne taptьq kyresterdjŋ maqnasь men maqsatь ecqandai cyвəlanqьsьz myldem aiqьn. Məsele mьna tyrde qoiьlьp otьr: ne kapitalizm, вasqaca aitqanda, dynienj kyizeljske вastaitьn ekonomikalьq çəne qoqamdьq stroi tūradь, ne воlmasa kommunizm tūradь. Sotsializm arqьlь taptardь çoiьp, adam вalasьn azat etudjŋ maŋьzdь воlьp taвьlatьn azattьq pen teŋpravonь eŋвekcj əielder øzjnjŋ вauьrlarьmen вerjk odaqtasa otьrьp çeŋjp aluqa tijs. Maqsattьŋ zor воluь ecqandai solqьldaqtьqqa, kyreste cegjncektjkke, uaqьtca ūsaq-tyiek paidaqa воla ecqandai ūsaq saudaqa çol вermeidj. Osьndai çoqarь maqsat ycjn kyreste tьm køp cьqьn воlatьndai qūrвandьq çoq, tьm çoqarь воlqandai qūn çoq. Qazjrgj momenttjŋ mjndetterj çəne tarixi qolailь situatsia yzjldj-kesjldj kyreske qosьludь вūiьrьp otьr. Būl mjndetter men situatsia eŋвekcj proletar əielderdjŋ вūqarasьna qattь ynmen вьlai dep вūiьrьp otьr:

Sanalь воlьŋьzdar, qimьldaŋdar, kyresjŋder! Naqьz tarixi ūlь momentke sjzder dərmensjz kezdesjp çyrmeŋder. Kecegj atesjmsjz, ataqsьz kyŋderdjŋ, вygjngj çauьngerlerdjŋ sansьz milliondarь вas køterjp cьqьp, alqa ūmtьlьŋdar! Taвьstь kyrespen çeŋjp alьŋdar! Sjzder qalqaralq çanqiarlardьŋ jcjnde Leninnjŋ məŋgj ølmeitjn øsietjnen ornьŋьzdь alьŋdar, sjzder øzderjŋjzdj Leninnjŋ qьlьmьna, jsjne sai etjp kørsetulerjŋjz kerek!

Редактор *Арыкова Н.*
Переводчик *Бирманов И.*
Технический редактор *Тигин Вл.*
Корректор *Катталов Р.*

Сдано в набор 21 марта 1939 г. Подписано к печати 29 мая 1939 г. Казгосполитиздат № 340. Уполномоч. Казглавлита № 1287. Тираж 5000. Формат 84x110 1/32. Объем 2,75 печ. л. 2,25 уч. авт.-л. 39,6 тыс. зн. в печ. л.

Отпечатано в Кн.-журнальной тип. Казполиграфтреста, г. Алма-Ата, Узбекская, 11. Заказ № 805